

URBANE BRAKZONER & TRØFFELSVIN

OM DET UFORMELLE BYLIVS ROLLE I BYUDVIKLINGEN

Forlaget Supertanker

Indholdsfortegnelse

Introduktion og anbefalinger	2
RAW-tempel - Brakzoner som urban motor	6
Ideudvikling	10
Urban Catalyst	12
Urban Recycling	27
Trøffelsvin i aktion - eksempelsamling	
Neuland - Pionerer i Betonghettoen	32
Kvarters Fonden - Borgerne for bordenden	36
Park Fiction - Kollektiv drømmeproduktion	40
Tübingen - Borgerne som Bygherrer	46
Yellow Arrow - Nye medier i byens rum	52
Community Garden - Fra brak til blomster	58
City Mine(d) - Urbane interventioner	64
NDSM - Byen som beholder	72
Broedplaats	80
Projektkonkurrencer	82

Forlaget Supertanker

ISBN 87-991682-5-1

Resarch og tekst: Jens Brandt med bidrag fra

Jan Lilliendahl Larsen og Martin Frandsen

Layout: Jens Brandt

Fotograf: Jens Brandt m.fl.

Tak til Stine Lorentzen for gennemlæsning og fagligt input

Forside: Park Fiction, Hamborg

Bagside: Park Fiction, Hamborg

This not for profit work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 2.5 Denmark License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/dk/> or send a letter to Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

"De uformelle og formelle økonomier fungerer ikke bare side om side - de er afhængige af hinanden. Mens innovation kommer fra en mere uformel kontekst, sikrer den formelle kontekst at den får en langvarig og bæredygtig effekt". Saskia Sassen.

I Frankrig og Italien bruges tæmmede vildsvin til at opspore de kostbare spisesvampe, trøfler. Vildsvinet har en formidabel lugtesans, som viser vej til trøflerne, der vokser under jordoverfladen. Byens trøffelsvin, "urbane pionerer" eller lokale ildsjæle har på samme måde en særlig evne til at se mulighederne i byernes brakzoner og bruge disse frirum til at skabe nye og uforudsigelige initiativer og innovation, der kan udfordre og stimulere byens udvikling.

Byens trøffelsvin er afgørende for byens udvikling: de kan fungere som det første led i bylivets fødekæde, der er så svært at tænke sig frem til på planlæggerens kontor eller arkitektens tegnestue. Byens trøffelsvin har en særlig følsomhed for nogle rumlige/kropslige forhold (hvor er det rart at opholde sig) eller sociale og kulturelle forhold (stedets historie eller nogle lokale ressourcer - personer, netværk m.m. - der kan bygges videre på) Trøffelsvinene kan derfor fungere som urbane iværksættere, der udnytter disse nyopdagede potentialer.

De urbane brakzoner opstår som et led i byens cyklus, hvor f.eks. industriområder ikke længere har den samme værdi på grund af vekslende teknologiske, økonomiske, kulturelle eller planlægningsmæssige konjunkturer. Disse brakperioder kan, ligesom det er tilfældet med de braklagte marker, bruges aktivt og sikre at byens muld suger ny næring og lader nye spirer til byens liv slå rødder. Det er især den potentielt mere åbne tilgang til disse arealer i form af færre reguleringer og en billigere husleje, der gør brakzonerne attraktive for byens trøffelsvin.

Denne publikation prøver at svare på spørgsmålene: Hvordan kan rammerne for trøffelsvinene skabe frirum og åbenhed? Hvordan kan man bruge byens brakzoner til dette? Og måske vigtigst af alt hvordan kan man integrere innovationen i det uformelle byliv i den formelle byudvikling og bygge videre på den gensidige afhængighed mellem den uformelle og formelle økonomier (i byen) som Saskia Sassen citatet ovenfor taler om?

Bylivet og urbaniteten

'Bylivet forudsætter møder, forskellighedernes konfrontation, gensidig kendskab og anerkendelse (inklusive de ideologiske og politiske konfrontationer) mellem de livsformer, eller "mønstre", der sameksisterer i byen. Henri Lefebvre, Writings on Cities.

Et afgørende udgangspunkt for diskussionen af byens liv – det formelle eller uformelle – er ideen om urbaniteten som en kreativ kraft, der kan være resultat af at mangfoldigheder af mennesker lever det samme sted. Som Lefebvre citatet antyder så omfatter vores tolkning af urbaniteten den fysiske og sociale mangfoldighed, fortætningen såvel som en "urban omgangsform". Denne opfattelse af urbaniteten forudsætter derfor en åben, jævnbyrdig og respektfuld måde at interagere med hinanden på. Byens liv og byens evne til at forny sig selv er afhængig af nye ideer, netværk og især de uforudsigelige resultater, der kommer fra det urbane møde mellem forskellige mennesker og steder i byen, hvor det uventede kan slå rødder.

Publikationen supplerer det dybdeborende og teoriudviklende arbejde, der ligger i PhD afhandlingen "Politisk Urbanitet", Jan Lilliendahl Larsen 2008. Publikationens metode er mere ekstensiv og baseret på en lang række internationale eksempler, hvor "Politisk Urbanitet" afhandlingen går i dybden på en brakzone i København (Krøyers Plads). De anbefalinger som publikationen kommer med er fokuseret på de praktiske og handlingsorienterede det urbane felt med teoridannelse og inddragelse af de politiske og kulturelle aspekter.

Struktur

Publikationen er baseret på en rapport, som blev udarbejdet i 2006 i forbindelse med at man i Københavns Kommune ville undersøge muligheden for at arbejde med midlertidige aktiviteter eller "social og kulturel byggemodning" i byområder (Teglnholmen) forud for den traditionelle planlægning og byudvikling. Målet var at give et bud på en række konkrete rammer og nogle mere overordnede perspektiver for byens urbane liv. Denne publikation rummer derfor to elementer:

En grundig analyse af RAW området i Berlin, hvor der har været en frodig og uformel udvikling i den brakzone som det tidligere værksted for de østtyske statsbaner efterlod. Denne udvikling handler både været hverdagen i området og den forhandling, der har været om områdets fremtid. Og der har været en række analyser og eksperimenter, som tager udgangspunkt i området. Dette sammenfattes i en række anbefalinger til rammer og værktøjer til hvordan man kan bruge byens brakzoner som "Urbane Motorer"

En eksempelsamling der viser en lang række forskellige internationale bud på hvordan der er opstået helt nye former for byliv ved at der har været et positivt samspil mellem det uformelle byliv og den formelle byudvikling. Eksemplerne spænder fra de kendte "Community Gardens" i New York (se side 58) til et underjordisk legeland i Amsterdam (se side 82). Fælles for alle eksemplerne er at nye aktører "Trøffelsvinene" har fået vist en tillid og mere frie rammer end normalt og især ved at det har foregået i byens "Brakzoner" om det er et stort gammelt industriområde, en nedlagt motorvejstunnel eller en brandtomt.

Perspektivering

Siden disse eksempler er blevet indsamlet og analyseret i 2006 er der naturligvis sket en hel del. F.eks. er nok det mest kendte eksempel på integrationen af det uformelle vækstlag i byudviklingen, NDSM i Amsterdam (se side 72) fået en helt anden organisation. Hvor det før var byen Amsterdam, der var ejer af NDSM området til at det i dag er en privat developer, der ejer området. I Berlin har Klaus Overmeyer fra Studio UC udgivet bogen "Urban Pioneers", der bygger videre på det arbejde der foregik i Urban Catalysts projektet som omtales på side 12.

I en dansk sammenhæng er der siden materialet til denne publikation blev indsamlet også sket en hel del. Først med Musicon grunden i Roskilde, hvor Roskilde Kommune har sat sig for at involvere de kreative erhverv som drivkraften i byudviklingen på grund, hvor der tidligere lå en gammel Betonvarefabrik. På samme måde prøver man på Carlsberggrunden i København at tiltrække "de kreative" for den måde at skabe kimen til en mere spændende og (økonomisk) mere attraktiv bydel. Begge eksempler er udløbere af den dagsorden som især Richard Florida har været med til at sætte med sin bog "The Rise of the Creative Class", der viser hvordan inddragelsen af de kreative erhverv er en effektiv måde at booste byens vækst.

På Carlsberggrunden i København, der er blevet døbt "Vores By" har Carlsberg Ejendomme ladet kommunikationsfirmaet Help PR udarbejde rapporten "Vores Byliv" – kan kreativitet betale sig? og konklusionen er at "bohernerne vil være den magnet, der tiltrækker den kreative klasse, som siden hen tiltrækker fremtidens stærke virksomheder" Ud fra dette primært økonomisk drevne rationale foreslås det at skabe en identitet nedefra gennem bl.a. billige huslejer. I samme rapport taler man om Gentrification som en positiv udvikling hvor det gælder om at "få boherner til at slå sig ned i et kvarter med henblik på at løfte attraktionsværdien og boligpriserne".

Spørgsmålet er om det er muligt at styre en udvikling på en måde som "Vores Byliv" rapporten advokerer for? Og et lige så væsentligt spørgsmål er om det kun den kreative klasse, der er kreativ? Eksemplerne i denne publikation viser både hvordan de spontane selvgroede initiativer, der har vist helt nye veje og

inddraget andre mennesker end dem, der ellers ville have engageret sig. Det samme gælder mere styrede projekter som projektkonkurrencerne i Amsterdam (se side 82) eller de forslag til hvordan byens brakzoner bedre kan åbnes op og skabe frirum for byens Trøffelsvin. Byens trøffelsvin tilhører således ikke kun den "Kreative Klasse", men begrebet dækker over den samme mangfoldighed som byen i sig selv rummer.

Metode

Der er indsamlet en række eksempler på projekter og metoder, der på forskellig vis har skabt en mere levende by eller bydel. Der er i sagens natur en stor mangfoldighed af forskellige projekter, hvor nogle udelukkende er drevet af borgerne til andre projekter hvor initiativet stammer fra de offentlige myndigheder og/eller private developere. Økonomien i de forskellige projekter er også helt forskellig – fra en kunstnerisk praksis, der understøttes som en del af kulturlivet til dem, der udelukkende er baseret på frivillig arbejdskraft samt til byudviklingsprojekter i milliard-klassen.

Hovedkriteriet for udvælgelsen af eksempler er, at de har en relevans i en dansk sammenhæng. Der er derfor typisk medtaget projekter, hvor økonomiske, planmæssige og lovgivningsmæssige rammer minder om de danske. Der er også lagt vægt på at udgangspunktet for projekterne er den samme når det gælder borgernes muligheder for at få indflydelse gennem formelle kanaler som høringer og uformelle kanaler som underskriftsindsamlinger, protester og mediestorm.

Der er lagt vægt på at undersøge så mange typer af projekter som muligt, så forskelle og sammenhænge kan opfattes tydeligere. Der er således stor forskel på f.eks. det økonomiske klima i Berlin og Amsterdam, hvilket på den anden side også afslører nogle metoder, der både fungerer under et positivt økonomisk klima som Amsterdam eller i en stagnerende økonomi som i Berlin. Omvendt er der andre metoder, der er afhængige af store ledige arealer som følge af manglende dynamik på ejendomsmarkedet.

Udfordringer

Udfordringen for at integrere det uformelle byliv i byudviklingen er at sikre et bedre møde mellem byens aktører, borgere, grundejere, myndigheder, medier etc. Her er der især to punkter, som er afgørende:

1. Anerkendelsen af værdien af det uformelle byliv som en del af byens evne til at forny sig selv. Der er internationalt flere tegn på en ny tendens til, at både kommunale myndigheder og private byudviklere går fra passivt at "acceptere" borgernes selvorganiserede initiativer ("Community Gardens" osv.), til at forholde sig "proaktivt" i forhold til det uformelle byliv. Et eksempel er "Broedplaats Amsterdam", der understøtter det kulturelle vækstlag ved at skabe billige arbejds- og bosteder. Et led i denne anerkendelse, er at undersøge, hvilken "værditilvækst" (kulturelt, socialt og økonomisk) som disse uformelle former for byliv bidrager med i byudviklingen.

2. Udviklingen af en række metoder til at skabe bedre rammer for det uformelle byliv og sikre en integration mellem det formelle og det uformelle byliv: Analysere og forstå de mønstre, der ligger bag spontane selvorganiserede aktiviteter for derigennem at udvikle værktøjer og strategier, der kan stilles til rådighed for byens aktører og understøtte mødet mellem uformelle og formelle aktører. Kritisk gennemgå den eksisterende planlægning for at finde metoder til, hvordan den eksisterende praksis kan af-formaliseres og af-institutionaliseres for at skabe den synergi mellem den formelle og uformelle økonomi, som Saskia Sassen taler om i citatet ovenfor.

Konklusioner kort

Den overordnede konklusion er, at der ligger et stort potentiale gemt i at forstå og bruge det uformelle byliv i byudviklingen. Mere præcist vises der i publikationen eksempler på, hvordan selvgroede aktiviteter i byernes brakzoner kan bidrage positivt til byernes udvikling. Som det også påpeges i publikationen kræver det en samlet indsats mellem byens mange forskellige aktører, hvis man skal udfolde det fulde potentiale af brugen af midlertidige aktiviteter. Som

den vigtigste aktør i byens udvikling kan de kommunale myndigheder gå foran med en række initiativer:

Værditilvækst - En analyse af den værditilvækst som uformelle former for byliv kan tilføre byen:

1. Konkrete resultater som nye virksomheder, arbejdspladser, innovative miljøer, etc.
2. Skabelsen af social og kulturel kapital i form af stærkere sociale netværk og skabelsen af en positiv identitet for et braklagt eller problemramt område – se Urban Catalyst side 12.

Forum - Diskutere ovennævnte analyses resultater med alle byens aktører:

1. Konference med deltagelse af byens aktører og repræsentanter for de bedste internationale eksempler.
2. Strategi, der udstikker de overordnede retningslinier for integrationen af det uformelle byliv i byudviklingen.

Bykatalysator – Et uafhængigt bindeled mellem det uformelle byliv og byens aktører

1. Støtte små overraskende, hurtige urbane interventioner – Se City Mine(D) side 64 og Yellow Arrow side 52.
2. Støtte større og længerevarende projekter på byens store brakzoner områder som braklagte bane- og havearealer. Se NDSM side 72 eller RAW side 6.

Netværk – Et aktivt uformelt urban miljø er motoren i byens dynamik.

1. Undersøge mulighederne for en etablering af en uafhængig fond eller netværksorganisation, der støtter byens "trøffelsvin" gennem urbane eksperimenter i byens rum – se City Mine(d) side 64 eller NDSM side 72.
2. Skabelse af kontakter til det internationale netværk af urbane aktivister, forskere, kunstnere, osv. – Se Urban Catalyst side 12.

RAW - BRAKZONER SOM URBAN MOTOR

RAW-tempel - Brakzoner som urban motor

RAW-tempel i Berlin er et eksempel på hvordan et brakzoner i byen bliver til en mulighed for at realisere menneskers drømme og ønsker om at bidrage til byens liv gennem midlertidige kulturelle og sociale aktiviteter. Det tidligere værksted for den tyske jernbane har siden 1999 været rammen for kunstnere, opfindere, cirkus, og masser af musik, men stedet er også blevet forbillede for nye strategier for byudvikling. Der er tre forskellige parallelle, men indbyrdes forbundne procesforløb knyttet til RAW:

Ideenaufwurf - ideudvikling

Inddragelse og aktivisering af borgerne i lokalområdet og brugerne i Raw-tempel, i den fremtidige udvikling. Resultaterne fra denne proces og det kommunikationsforum, som var et initiativ, der udsprang af processen indgår i dag i udviklingen af området.

Urban Catalysts

Et EU støttet forskningsprojekt, der ser på brugen af midlertidige aktiviteter i byernes brakzonen som "motor" i byudviklingen. RAW indgår som case study sammen med lignende eksempler på midlertidige aktiviteter i Amsterdam, Helsinki, Wien og Napoli.

Byplankonkurrence

Vinderen er Kees Christiansee, der sammen med Klaus Overmeyer også er drivkraften i "Urban Catalysts"projektet og omsætter her deres ideer til konkrete forslag til en procesdrevet udvikling af området.

Kontekst

Berlins historie bliver i Urban Catalyst rapporten beskrevet som en "permanent fiasko for byplaner", men byens enorme brakzonen har også andre årsager. RAW-tempel ligger på kanten af et stort brakzone, der strækker sig på begge sider af floden Spree, øst for Berlins centrum. Siden anlæggelsen af Ostbahnhof blev det et af de første områder i Berlin, hvor byens industri blev placeret. Området blev voldsomt bombet under anden verdenskrig og Berlinmuren, der delte området i to, forvandlede et ellers centralt beliggende område til udkant, hvor industrien gradvist fraflyttede. Kreuzberg-siden af Spree ople-

vede i 80'erne en del af den store besætterbevægelse, hvor en trediedel del af de næsten 500 besatte huse blev lovliggjort og er i sig selv et eksempel på hvordan en midlertidig aktivitet er blevet permanent. Den har siden fungeret som en vigtig del af byens mere uformelle kulturelle og sociale vækstlag. Siden murens fald har Friderichshain, på den anden side af Spree, været et populært område for kunstnere og studerende på grund af de billige huslejer. Både Kreuzberg og Friederichshain består af tæt bebyggede blokbebyggelser med utallige baggårde og mangel på f.eks. grønne områder. Raw-tempels 10 hektar er derfor præget af de store brakarealer og de tilstødende byområder med deres befolkning af både socialt svage, men også kreativt og kulturelt stærke beboere.

A photograph of a man with long, wavy brown hair and a light beard, wearing a grey long-sleeved shirt. He is sitting in a workshop or studio, surrounded by various objects like bottles, containers, and tools on shelves and tables. He is looking towards the camera with a neutral expression. The background is slightly out of focus, showing more of the workshop environment.

KÖNNEN SIE AUCH REGGAE? ET SITUATIONSBILLEDE

September 2005. Tysklands bundespræsident Horst Köhler er på tur i Berlins fattigste område Friederichshan – Kreuzberg. Området er præget af store brakarealer, hvor der på de gamle jernbane og industriområder langs Spreefloden skal opstå en helt ny bydel med op til 50.000 arbejdspladser. Skabelsen af nye arbejdspladser er det helt ømme punkt i Berlin – og generelt i det tidligere Østtyskland. Økonomien er stagneret, store industrier er blevet lukket og byer er blevet affolkede. Efter genforeningens eufori og massive byggeaktivitet har Berlin i dag ca. 10 % ledigt kontorareal og lysten til at investere i nybyggeri er ringe.

Derfor er det første stop, på præsidentens tur, kemikoncern BASFs nye servicecenter, hvor der

med tiden skal opstå 500 arbejdspladser. Berlins "Baustadtrat" Franz Schultz – hvad der svarer til Bygge og teknikborgmesteren i København – forklarer at mange af de nye medarbejdere i firmaet har fundet boliger i lokalområdet og dermed tilført "frisk blod i kvarteret". BASF hovedkvarteret er et eksempel på at et gammelt industriområde, hovedkvarteret er rykket ind i den tidligere lampefabrik "Narva", kan forandre sig til højt specialiserede servicevirksomheder. Baggrunden er at ca. 5000 arbejdspladser forsvandt efter privatiseringen og lukningen af fabrikken i 1993.

Turen fortsætter til en lokal folkeskole, hvor han bl.a. bliver spurgt om en kvinde med tørklæde kan blive præsident, for at fortsætte til RAW-

tempel - "Et vidunderligt mangfoldigt kulturprojekt med rigelig "Exitensgründerpotential" som det beskrives i artiklen i Berlins Tagesspiegel. Han modtages af folk på stylder fra "Zirkus Zack" og en trommegruppe, hvor bandlederen fortæller at det er afrikansk musik, hvorefter præsidenten spørger om de også kan spille reggae. Han bliver introduceret for et resultat af stedets kreativitet – en "Elastophon" hvis klange og vibrationer får folk til at slappe af. Ifølge den samme avisartikel er det en opmuntrende oplevelse for præsidenten og han udtaler at "det er nyt, usædvanligt, kreativt og selvstændigt". Præsidentens tur sluttes af med fællesspisning i SEIFOS, der er et tilbud til fattige og hjemløse.

Historie

Brakperiode

1994 RAW lukkes efter 127 år og næsten 1000 arbejdere mister deres job. Grunden overføres til Viveco – ejendomsudviklingselskab for Deutsche Bahn, vand og elektricitet afbrydes og maskineri hugges op. Der ansættes et sikkerhedsfirma og man meddeler offentligheden at man forventer mindst 10 års brakperiode. Tre bygninger fredes.

Kerneaktører

1998 To Pionerer, Carola Ludwign og Bibinia Houwer, skaber en positiv kontakt til både lokale myndigheder og grundejeren. Resultatet er at foreningen RAW-tempel e.V. dannes og den indgår en treårig kontrakt om midlertidig brug af en del af området på 6000 m². Indgåelsen af kontrakten er ifølge "Urban Catalyst" rapporten et resultat af en tillidsfuldt og uformelt samarbejde mellem især foreningen og de lokale myndigheder. Dette er i stand til at overbevise grundejerne om fordelene ved midlertidige aktiviteter: at forhindre forfald og hærværk og især at gøre offentligheden opmærksom på områdets potentialer. I de følgende to år tiltrækkes der mange forskellige brugere og det er primært de to kerneaktører, der holder sammen på en ellers kaotisk proces.

Stagnation

2000 De to kerneaktører trækker sig ud af engagementet med RAW. Derefter følger interne konflikter mellem brugerne og eksterne konflikter med grundejeren og de lokale myndigheder, der i mellemtiden er blevet slået sammen med Kreuzberg. Det uformelle og personafhængige samarbejde er gået i opløsning.

Forskansning

2000 Grundejeren Viveco har planer om at påbegynde udviklingen af området fra 2002 og kontrakten om midlertidig brug af området opsiges før udløb, baseret på problemer med brandsikkerhed og elinstallationer. Truslen om at RAW ophører med at eksistere sætter gang i eksterne og mere professionelle aktiviteter. Foreningen formaliserer sin struktur og får en formand på fuld løn, der kan skabe en bedre kontakt til offentligheden gennem blandt andet presmeddelelser.

Ideudvikling

2001 "Ideenaufruf" bliver iværksat på dette tidspunkt under mottoet: "RAW ist machbar, Herr & Frau Nachbar" (RAW er mulig, hr, og fru nabo). Initiativet er taget af Ideenwerkstatt Berlin e.V. og fungerer parallelt med udviklingen af RAW-tempel og målet er at inddrage især lokalområdets borgere, i formuleringen af områdets mangler og potentialer.

Konkurrence

2002 Som en konsekvens af grundejerens ønske om at udvikle området, udskrives der en konceptkonkurrence med deltagelse af tre arkitektfirmaer. Vinderforslaget er skabt af Kees Christiansee i samarbejde med Klaus Overmeier. Forslaget fokuserer på en meget fleksibel bebyggelsesplan på brakarealet og midlertidige aktiviteter, som motor for skabelsen af urbane strukturer, kulturer og netværk.

Konsolidering

2003 En 10 års kontrakt om midlertidig benyttelse af arealet indgås og RAW-tempel støttes med EU midler "Urban II" til renovering af en af de fredede bygninger på 2300 m² til kulturelle aktiviteter. Baggrunden er, at der er udarbejdet en lokalplan på baggrund af Kees Christiaanses vinderforslag og at der her er indarbejdet kulturelle aktiviteter, hvor der primært tænkes på RAW-tempel aktiviteter.

2004 Tilbagevendende trusler om opsigelsen af den 10 årige kontrakt mellem Viveco og RAW-tempel. På trods af dette er der endeligt kommet i gang med et kommunikationsforum, hvor aktørerne mødes 4 gange om året for at udfylde indholdet i den procesorienterede byudviklingsstrategi. Der arbejdes på at skabe et andelsselskab, der skal udvide RAW-tempels aktiviteter til også at omfatte beskæftigelsesfremmende initiativer og andre serviceydelser.

2006 Et kig på kalenderen hos RAW-tempel byder på 14 forskellig typer workshops, der kører løbende, musik med bands som La Chusma Radio, Dwarf Giants, Irie Revoltes soundsystem, Teater som Nachtsyl, Boa Compania, politiske arrangementer, litteratur, folkekøkken og meget andet. Kigger man på pressedækningen er den aftaget – sandsynligvis fordi man er ovre de store trusler om lukning, som hver gang tiltrak en medieopmærksomhed, der helt klart har været med til at holde RAW-tempel i live.

IDEENAUFRUF - IDEUDVIKLING

Idéudvikling

Initiativet til idéudvikling i forbindelse med RAW blev taget i november 2000 af Frauke Hehl og Dagmar Everding, hvis forskning ligger til grund for forløbet. Målet var at inddrage det "endogene (underjordiske) potentiale" i den fremtidige udvikling af arealet. Mottoet var "RAW ist machbar hr. Und frau nachbar" (RAW er mulig hr. og fru nabo)

Tanken bag idéudviklingen var, at den viden som mennesker, der har en personlig relation til området eller bydelen, blev brugt i en fornyelsesproces, som et led i "byudvikling fra neden". Idéudviklingen skabte en forbindelse mellem forvaltning, faglig viden og "levet" viden og dermed en bæredygtig byudvikling gennem inddragelsen af forskellige aktører.

Man valgte at køre en proces parallelt med den arkitektkonkurrence, der var udskrevet af de lokale myndigheder på trods af at det gav en presset tidsplan. Dette betød, at resultaterne fra borgerworkshops og gadeaktioner blev kommunikeret videre til de deltagende arkitektfirmaer. Der blev indsamlet ca. 1800 ytringer fra lokale borgere, der pegede på de vigtigste mangler i området: grønne friarealer til fritidsaktiviteter og områder til rekreation.

Tre weekendworkshops var med til at konkretisere løsningsforslag på disse mangler. Især den sidste workshop fungerede godt fordi den var kombineret med en rundvisning på RAW-tempel hvor folk kunne opleve stedets potentiale med pottemagere, trommeværksted, åbne ateliers, værksteder osv. Man brugte metoder inspireret af englænderen Tony Gibsons "Planning for Real".

Metoderne omfattede en model i 1:200, for at konkretisere de ofte abstrakte planer og endvidere blev en skydeskive anvendt, hvorpå forslagene blev fastgjort på den yderste ring af skydeskiven og folk stemte, ved at rykke dem nærmere mod midten. En ugelang række af foredrag og diskussioner blev afholdt, hvor også de tre arkitektforslag blev præsenteret og diskuteret. Der fremkom en række ideer:

Aktioner

- Udvikling af en strategi for brugen af midlertidige aktiviteter

- Dokumentation af Ideudviklingens proces

- Etablering af et kommunikationsforum for aktører, der er involveret i udviklingen af RAW

- Skabe netværk til andre lignende projekter

- Aktiviteter der åbner området for naboer etc. for at gøre dem til deltagere i områdets udvikling

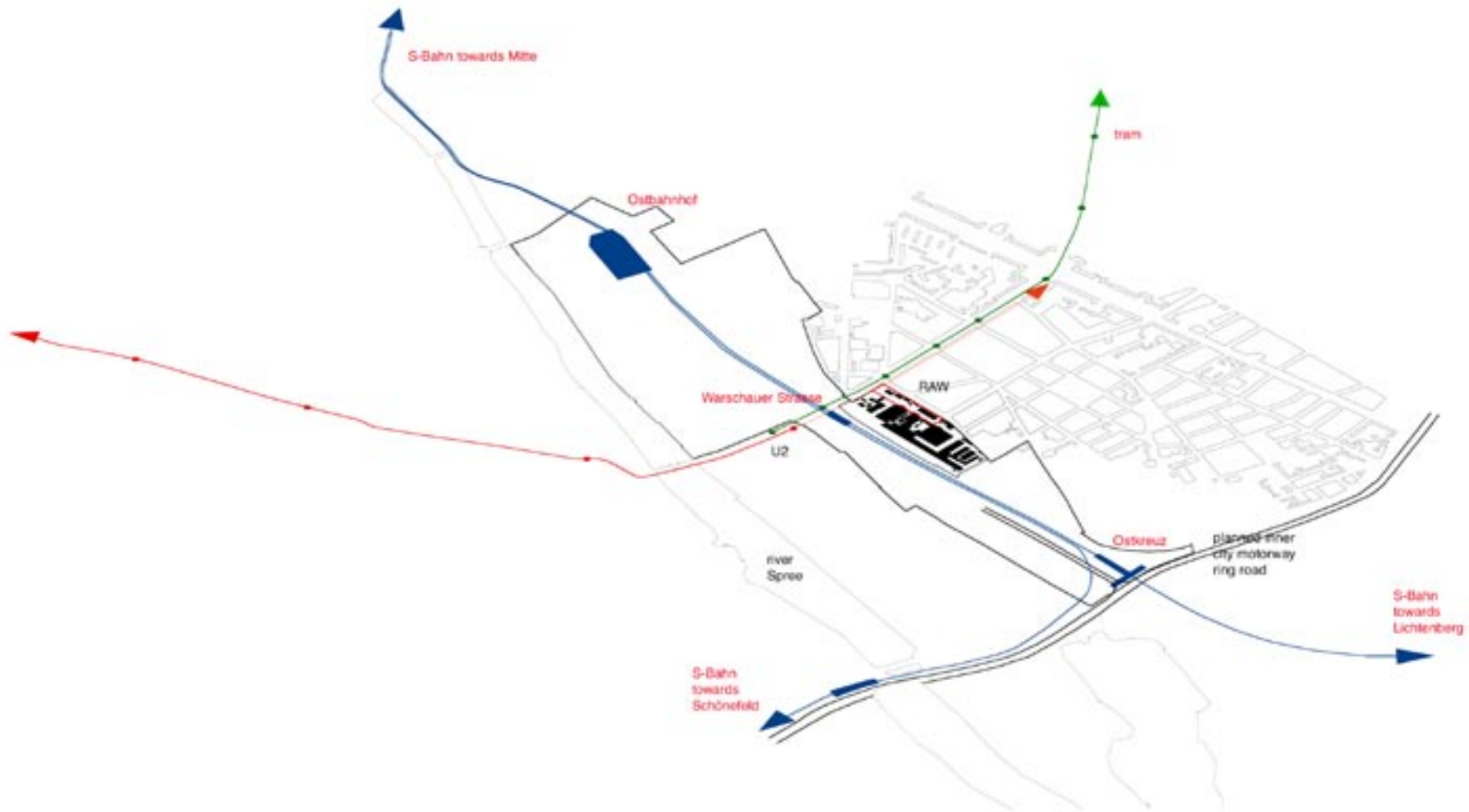
Langsigtede udviklingsmuligheder.

Etableringen af et regionalt solidarisk byudviklingsselskab. Dette skulle løse en række problemer med den nuværende byudvikling i området: Det hidtidige kontorbyggeri i området har haft meget lille interaktion og dermed accept hos de lokale. Derfor kunne et byudviklingsselskab afhjælpe manglen på billige bygninger for erhverv og kultur. Dette kunne endviere skabe arbejdspladser til nogen af de lokale ledige - arbejdsløsheden er overgennemsnittet for Berlin, der ligger på ca. 20 %.

Efter den offentlige høring blev vinderforslaget valgt, med brugen af de midlertidige aktiviteter, som motor for udvikling af en mangfoldigt nyt byområde. I Lokalplanen fra 2003 fylder beskrivelsen af procestanken og de midlertidige aktiviteter, som motor for en urban og uforudsigelig proces ca. en halv A4 side ud af 55 sider.

Idéudviklingsinitiativet valgte at følge op på procestanken og har efter en ret hård kamp fået et kommunikationsforum stablet på benene, hvor de forskellige aktører – inklusive grundejerne – har mulighed for at sikre at de åbne og fleksible rammer i lokalplanen også opfattes nogenlunde på samme måde af de involverede parter. Der arbejdes stadig med at sætte et solidarisk byudviklingsselskab i gang. Dog i en mindre skala med fokus på RAW arealet.

URBAN CATALYST - ET STUDIE I MIDLERTIDIGHED OG BRAKAREALER

Urban Catalyst

Urban Catalyst (UC) er et projekt, der blev igangsat af Arkitekt Philipp Oswalt og Landskabsarkitekt Klaus Overmeyer suppleret af den hollandske arkitekt Kees Christiaanse. Projektet løb mellem 2001 og 2004 og blev støttet af EU med 1,5 mio. Euro fra "Cities of Tomorrow" programmet. Målet var gennem casestudies i 5 Europæiske byer, Helsinki, Berlin, Amsterdam, Wien og Napoli, at undersøge hvordan midlertidige aktiviteter i byernes brakarealer kunne fungere, som inspiration for en ny forståelse af byplanlægningen.

I en artikel fra 2002 sammenligner Philipp Oswalt den mangfoldighed i plante og dyrelivet som hurtigt opstår i byens brakzoner med de nye former for urbanitet, som også kan opstå i disse områder. Man kan i brakarealerne tillade sig at eksperimentere og lade mislykkede forsøg gå i sig selv igen. En sådan "trial and error" tilgang kan også føre til succesfulde resultater, der kan overgå fra den midlertidige tilstand til en mere permanent karakter. Her kan opstå nye måder at leve på, nye tekniske løsninger, nye former for musik, popkultur og små virksomheder.

Det er disse områder hvor personer, der er svage rent økonomisk, kan udnytte deres styrker i form af kreativitet, engagement og netværk. Udover at de positive eksperimenter kan blive en del af den mere formaliserede byudvikling er fordelene, for en grundejer, at området bliver profileret som et levende og interessant sted i den offentlige bevidsthed og man derved kan forhindre vandalisme og behovet for vagtværn. Man kan også opnå at de midlertidige aktiviteter tiltrækker og aktiverer de lokale borgere, der således oplever forandringen i deres lokalsamfund som noget positivt frem for den typiske NIMBY (not in my backyard) reaktion.

De 5 byer

De 5 byer er forskellige på flere måder, men især er dynamikken i f.eks. Helsinki præget af vækst, hvorimod Berlin oplever en voldsom stagnation. I forhold til byernes kreative energi, kan et overophedet ejendomsmarked betyde, at unge og virksomheder med en svag økonomi ikke har muligheder for at etablere sig og dermed skabe et bæredygtigt urbant mix. Omvendt kan Berlins mange ledige bygninger og ledige arealer fungere netop som urbane "rugekasser".

I Berlin er det case study, som gennemgås i det følgende, et eksempel på midlertidige aktiviteter, hvor initiativet kommer nedfra gennem "urbane entreprenører", hvorimod eksemplerne fra boombyer som Amsterdam og Wien er drevet af "submarines" i den kommunale administration, der opmuntrer og økonomisk støtter de midlertidige aktiviteter, som et led i den overordnede byudvikling.

Planlægningen i krise

Baggrunden for UC projektet er krisen i den traditionelle byplanlægning, der har svært ved at iværksætte eller styre en bæredygtig urban forandringsproces. "Mens der ikke længere er råd til den traditionelle statsstyrede form for planlægning, har det radikale skift til en neoliberal planlægning ikke kunnet tilbyde en inkluderende model. Boom og gentrificering kan lede til social udstødelse og en øget ulighed, mens den markedsdrevne byudvikling har svært ved at tilpasse sig økonomisk nedgangstider, hvilket fører til stagnation og forsømmelse af byens mindre attraktive områder. Både forsømmelse og gentrificering er symptomer på en krise, der bør opfattes som en mulighed for at gå den eksisterende planlægning og overveje alternative modeller for byudvikling."

Målet for Urban Catalyst

Målet for Urban Catalyst projektet var, gennem analyser af de 5 Europæiske case studier, at nå frem til handlingsstrategier for hvordan planlæggere og kommuner udnytter den energi, som en spontan og uplanlagt udvikling rummer. Det handler her mindre om fysiske eller økonomiske tiltag og mere om at stimulere aktiviteter, gennem rammebetingelser og især gennem interaktion mellem de involverede aktører (grundejere, myndigheder, offentligheden, brugere, osv.) I denne proces har den "urbane entreprenør" en central rolle. Det kan være en privat aktivist eller en offentlig ansat, der engagerer sig ud fra en mere personlig/idealistiske motivation. Der henvises til den engelske Arkitekt Cedric Price, der mente at arkitektur skulle være frigørende, "livsforbedrende" og skabe muligheder for folk. Og det er netop det at skabe de rette rammer, for at muliggøre folks ideer og engagement, der er drivkraften i Urban Catalyst projektet.

Hvad kommer først – de primære eller sekundære aktiviteter?

Midlertidige aktiviteter kan også betegnes om sekundære aktiviteter dvs. aktiviteter der kun kan foregå fordi de primære aktiviteter – formaliserede, planlagte, permanente og som regel markedsdrevne – ikke er mulige. Men billedet er ikke helt klart idet de midlertidige sekundære aktiviteter i nogle tilfælde bliver brugt til f.eks. at tiltrække mere permanente primære aktiviteter og som sådan får de en midlertidig primær rolle. Der er flere eksempler på at disse sekundære aktiviteter repræsenterer en række værdier der er attraktive for primære aktiviteter som f.eks. musikkanalen MTV. Både i Berlin og i Amsterdam er MTV flyttet ind i gamle industribygninger i nærheden af områder, hvor der er en række midlertidige aktiviteter i forladte industriområder. De samme gælder Nike og Puma der profilerer deres sportsprodukter med brugen af uformels og sekundær "street kultur" i markedsføringen.

Grænserne for den uformelle undergrund og de mere formelle markedsdrevne mekanismer er ofte uklare og den uformelle kultur har en stor appel til yngre grupper, men i høj grad også hos en gruppe mennesker, der populært sagt helst vil være 17 år resten af deres liv. I byernes turistguides er de uformelle dele af byens kulturliv også ved at blive anerkendt, som en del af det der tidligere var forbeholdt de primære aktiviteter. Det interessante er, at se på de såkaldte primære aktiviteter og vurdere hvor mange af dem, der egentlig kunne været opstået uden en tidligere fase som sekundær aktivitet. Et af de mest berømte brands, Apple, har f.eks. en ydmyg start i en garage og har holdt fast i et image, der læner sig op af stilen i de mere uformelle kulturelle vækstlag.

Social og kulturel kapital

Der er stor forskel på de fem byers uformelle vækstlag og deres brug af de midlertidige aktiviteter. To byer som Amsterdam og Berlin har en højt udviklet "midlertidig kultur" hvorimod Helsinki og Wien i langt mindre grad har udviklet en lignende kultur. I Amsterdam og Berlin er der derfor bedre forståelse og accept af behovet for midlertidige aktiviteter blandt byens forskellige aktører. Der er også et større publikum til f.eks. de nomadiske events, der med kort varsel meddeler deres næste lokalitet.

Det er derfor ingen tilfældighed at det netop er i Amsterdam med sin tradition for husbesættelser at man har taget skridtet fuldt ud og ladet de midlertidige aktiviteter være starten på byudviklingen i byens nye store byudviklingsområ-

det på nordsiden af IJ-floden. Det var netop en gruppe kunstnere og teaterfolk, der med baggrund i bezætbevægelsen vandt en konkurrence som Amsterdam kommune havde udskrevet for at finde de bedste både organisatorisk og indholdsmæssigt til at skabe nyt liv i de kæmpemæssige værftshaller, der dominerer området. Som sådan fungerer byens brakzoner og de midlertidige aktiviteter som et vigtigt led i den kulturelle "fødekæde". Det er et godt eksempel på at man har forstået behovet for at koble de etablerede og de uformelle kulturer.

Koblingen mellem byens brakzoner og midlertidige aktiviteter skaber netværk, der forstærker den positive effekt. De første der er med til at starte en ny midlertidig aktivitet får en pionerrolle, som giver et særligt fællesskab. Det giver en fornemmelse af sammenhold når brugerne af en gammel fabrik er nødt til at samles om at forhandle med kommune eller grundejer. Man ser således ofte at en hel gruppe mennesker, f.eks. en gruppe kunstnerværksteder, flytte sammen et nyt sted hen, både af praktiske grunde, men også fordi der med tiden opstår stærke interne netværk.

Ofte tiltrækker disse aktiviteter nysgerrige naboer når der afholdes arrangementer der retter sig mod kvarteret eller byen og der opstår nye relationer og netværk på den måde. Netop fordi de midlertidige aktiviteter har en interesse i at have opbakning fra kvarterets eller byens beboere, ligger der en naturlig interesse fra de midlertidige aktiviteters side i, at skabe og vedligeholde disse nye relationer.

Byens brakzoner kan derfor ses som en kilde til social og kulturel kapital, der kan tilføre byen innovation og dynamik ved at give de rette vækstvilkår for kreative og nytænkende borgere.

Hvad er midlertidige aktiviteter?

Midlertidig brug og især byens brakarealer ses ofte som et krisetegn eller mangel på ressourcer til at "kontrollere" et område. Men især i Berlin har byen netop formået at profilere sig på den særlige kultur, der opstår i byens mellemzoner: Den nomadiske clubscene eller de enkeltstående events, der konstant flytter sig fra sted til sted har vist sig at være både succesfuld, inkluderende og en væsentlig del af en nyskabende urban kultur.

Midlertidige aktiviteter sker ikke tilfældigt men følger forskellige spor og tendenser. Et nærmere studie af de 5 byers midlertidige aktiviteter ledte frem til en række fælles mønstre eller mekanismer:

- Borgere er motiverede til at midlertidige aktiviteter i brakzonerne for at følge en drøm, der kræver frihed i form af en niche eller et parallelt univers.
- Forskellige former for brakzoner tiltrækker forskellige former for midlertidig brug. Nogen former kræver offentlig tilgængelighed andre lever bedst en tilbagetrukket tilværelse.
- Midlertidig brug er baseret på genbrug af de eksisterende ressourcer (bygninger etc.) og kræver kun en minimal investering.
- Midlertidige brugere er organiseret i netværk og ofte opstår der et blandet cluster i f.eks. en tom industribygning.
- Midlertidig brug er ofte initieret af "urbane entreprenører", der forstår byens dynamik og især er i stand til at kommunikere med byens aktører – grundejere, myndigheder, pressen, borgere osv.
- Midlertidig brug er laboratorier for eksperimenter med nye former for økonomi og kultur og fører ofte til etableringen af nye virksomheder.

Hvor eller hvorfor forgår midlertidig aktiviteter?

Der er en række faktorer, der typisk fører til at et område ligger brak i kortere eller længere tid: Helt usædvanligt er tilfældet med Amsterdam, hvor man under betegnelsen "organisk byudvikling" bruger midlertidige aktiviteter til at skabe den rette sociale og kulturelle basis for at udvikle en bydel der adskiller sig fra tidligere monofunktionelle og øde bydele. Dette er i høj grad et resultat af at byen ejer grunden og dermed selv bestemmer hastigheden for udviklingen. Som oftest ligger byens områder brak fordi det ikke kan betale sig at investere i nybyggeri, men der kan også være andre faktorer:

- Byggeomkostninger er ekstraordinært høje f.eks. som følge af jordforurening
- Protester mod eller politisk uenighed om et forslag til byudvikling
- Planprocessen trækker ud – f.eks. som afventer ny lovgivning

- Offentlige midler udebliver

- Uklare ejerforhold

- Manglende infrastruktur

- Bygninger eller naturområder bliver fredet – den grønspættede tudse.

De typiske områder, hvor disse forudsætninger opfyldes er tidligere industriområder, jernbaneterræner, havnearealer osv., men der kan også være tale om brakzoner, der er opstået efter krig, naturkatastrofer (New Orleans) reservationer af arealer til f.eks. infrastruktur og i Berlins tilfælde et politisk systemskifte der bl.a. frigjorde det areal, hvor Berlinmuren stod.

Der er forskellige kriterier for hvor i byen de midlertidige aktiviteter har de bedste rammer. Ofte er der tale om en kombination af de nedenstående kriterier:

- Billig husleje – Brugerne kan affinde sig med korte opsigelsesfrister og evt. primitive forhold

- Fysiske rammer – størrelsen og den rumlige organisation opfylder behov for netværk etc.

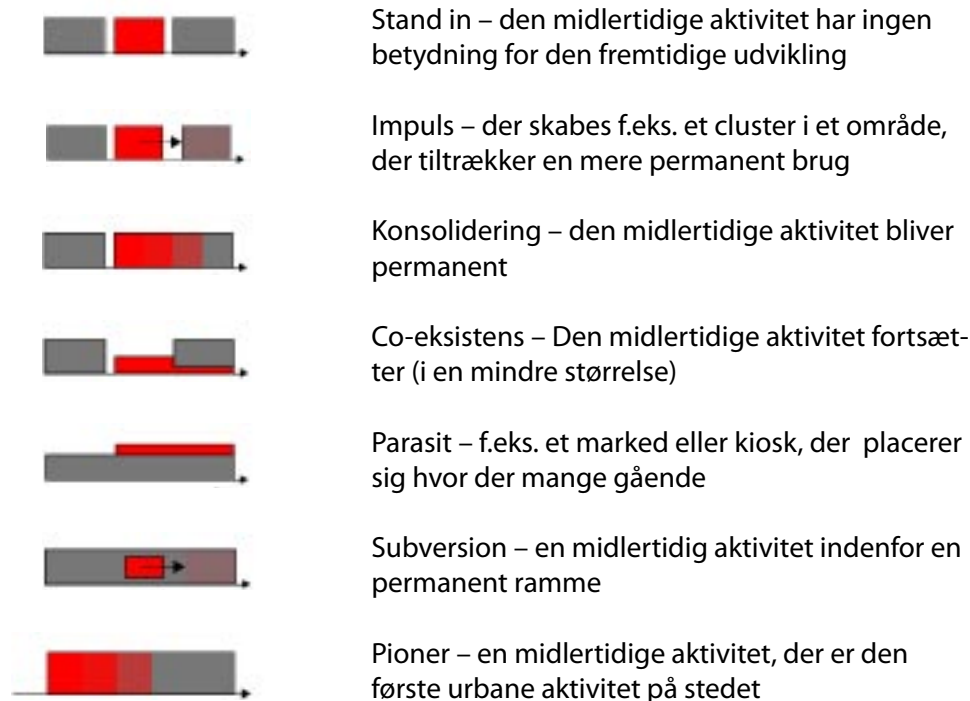
- Kobling til kvarteret – de midlertidige aktiviteter opfylder f.eks. et lokalt behov for øvelokaler

- Kobling til byen – central placering/god infrastruktur, der f.eks. sikrer publikum til kulturelle events

- Cluster – mulighed for synergi mellem aktiviteter, f.eks. kunstnere ateliers, gallerier, cafeer etc.

Strategier for midlertidige aktiviteter:

De midlertidige aktiviteter tilpasser sig i de fleste tilfælde de givne rammer med minimale investeringer i den mest basale infrastruktur, f. eks hvis der mangler – vand og strøm. Jo mere kreative og fleksible måder området bruges på, jo større udbytte. Her er det tidsmæssige aspekt vigtigt. Hvordan forholder man sig til den tidligere eller fremtidig brug af området. UC analysen har udpeget en række strategier:

Hvilket program har de midlertidige aktiviteter?

Det er i byens brakarealer, hvor folk med en ide og et engagement kan udfolde sig og eksperimentere. Derfor er disse aktiviteter næsten altid præget af innovation og "mutationer" hvor forskellige aktiviteter i et cluster påvirker og inspirerer hinanden. Dynamikken i de midlertidige aktiviteter stammer fra friheden til at være naiv, modig, uklar, med risiko for at det ender i en fiasko. I denne "trial and error" proces opstår uforudsigelige urbane nyskabelser, der bidrager til byens liv.

- Musik - mange aktiviteter har rødder i en alternativ ungdomskultur med clubs og musik
- Kunst/teater - værksteder, gallerier, udstillinger, forestillinger, performance og prøvesale
- Sport – cross golf, beachvolley, kajakroning, fodbold osv.

- Sociale tilbud – folkekøkkener, overnatning for hjemløse etc.
- Boliger – i steder som Holland er besætterne halvt legale
- Markeder – loppemarkeder, "Car boot" sales, forretninger
- Immigrantkultur – kaffesaloner, moskeer, syklubber m.m.
- Virksomheder – opfindere, bilværksteder, computerspil, teknologi – opstartsvirksomheder

Interaktion mellem byens aktører:

Midlertidige aktiviteter kan kun opstå hvis flere af byens aktører indgår i et positivt samarbejde. Som regel er en forudsætning at de "Urbane Entreprenører" har en positiv kontakt med de lokale myndigheder. Disse kan så lægge pres på grundejere/investorer, der normalt ikke er positivt indstillet overfor disse aktiviteter. En undtagelse er NDSM i Amsterdam, hvor det er de kommunale myndigheder, der selv ejer grunden og benytter helt bevist midlertidige aktiviteter, som en form for social og kulturel byggemodning i det de kalder for organisk byudvikling. Se analysen for NDSM.

De Urbane Entreprenørers rolle: (Byens træffelsvin)

UC projektets analyse viser at det ofte er "urbane entreprenører" der er den drivende kraft i realiseringen af midlertidige aktiviteter: Brakarealer, "Terrain Vagues", non-places, wastelands eller hvad de ellers kaldes tiltrækker "Urbane Entreprenører", der har en drøm eller en lyst til at skabe noget, der ikke kan lade sig gøre i det formaliserede byrum. Disse "Urbane Entreprenører" fungerer som en slags træffelsvin, der finder de oversete potentialer i byen:

- Netværk – de Urbane Entreprenører har ofte et stort netværk, de kan trække på i nye projekter
- Motivation – Det er ofte mere social status eller idealisme der er drivkraften for entreprenørerne
- Viden – Entreprenørerne kender til legale og formelle værktøjer som f.eks. at danne en forening

- Brobygger – En urban entreprenør kan skabe kontakt mellem byens aktører, grundejere, aktivister etc.
- Kommunikator – Kender til f.eks. at skabe opmærksomhed gennem mediedækning
- Iværksætterånd – De urbane entreprenører er initiativtagere mere end de involverer sig på lang sigt

Myndighedernes rolle

I UC analysen er konklusionen at byplanlæggerne generelt ikke havde den store indsigt i midlertidige aktiviteter i byens brakzoner. Der efterspørges f.eks. en kortlægning af områder eller bygninger hvor midlertidige aktiviteter kunne finde sted som en del af den fysiske planlægning. Ofte er fokus i typiske brakzoner på bevaringsværdige bygninger, men mest som en skal for en hvilken som helst aktivitet. Analysen sammenligner plankulturen i Helsinki og Amsterdam, hvor der i Helsinki stadig opereres med "total planlægning" kan metoderne i Amsterdam betegnes som "evolutionær planlægning". De offentlige myndigheders og især individuelle "submarines" rolle er ret afgørende i flere af de undersøgte cases:

- Konflikt løsning – midlertidige aktiviteter kan f.eks. mindske konflikter med naboer
- Clusters – opmuntre eller organisere midlertidige aktiviteter med indbyrdes synergi
- Brobygger – bindeled/mægler mellem grundejer og midlertidige brugere
- Rådgiver – tilføre de urbane entreprenører den nødvendig viden til at opstarte midlertidige aktiviteter
- Garant – indtræder som den officielle lejer af et givent areal
- Tid – gennem langsom planlægningsproces skabes tid til midlertidige aktiviteter

Borgerne og offentlighedens rolle

Der er stor forskel på om de midlertidige aktiviteter fungerer gemt af vejen i en niche eller om de bevidst eller tilfældigt er en vigtig del af kvarteret eller byen. Det er dog klart at overlevelses muligheden for midlertidige aktiviteter er større når man har goodwill hos naboer og i den bredere offentlighed. Hvis det kommer til en konflikt med f.eks. grundejere, så er en positiv omtale i medierne eller opbakning fra lokale borgere en af de eneste former for magt for de midlertidige aktiviteter. Der er derfor i mange tilfælde indbygget en positiv relation med kvarteret/byen i de midlertidige aktiviteter:

- Brug – Byen eller kvarterets borgere kan bruge tilbud som musik, cafe, yoga
- Støtte – gennem den offentlige debat – kontakt til politikere etc
- Indflydelse – deltagelse i dialogen om den fremtidige brug af området
- Engagement – bruge rammerne til selv at lave midlertidige aktiviteter

Grundejerens/investorens rolle

Der er kun ganske få tilfælde hvor grundejeren frivilligt har skabt rammerne for midlertidige aktiviteter. I UC projektets 5 cases er der for eksempel ingen tilfælde, men et dansk eksempel er den tidligere B&W motorfabrik på Christianshavn. Billige huslejer og korte opsigelsesfrister kombineret med en central placering i byen og helt unikke fysiske rammer betød at der opstod et meget levende sted i byen (der i dag bruges som eksempel på en monofunktionel og øde bydel). Grundejeren/Investoren har en afgørende rolle for om midlertidige aktiviteter bruges konstruktivt:

- Proaktiv – selv at opsøge midlertidige aktiviteter og få en positiv start
- Fleksibel – udviklingsplan der integrerer succesfulde midlertidige aktiviteter
- Synergi – sikre et godt funktionsmix, der tilfører området liv.
- Social kapital – styrke de interne og eksterne netværk f.eks. til nabokvarterer
- Kulturel kapital – investere i de uformelle kulturelle aktiviteter, som profilering af området.

Urban Catalysts analyse RAW-tempel

I sin analyse lægger UC ud med at spørge: Hvad tiltrak brugergruppen til RAW området? Hvordan er forholdet mellem brugerne og hvordan har de organiseret sig fysisk og organisatorisk? Hvilke forventninger/ambitioner har disse brugere?

Brugere i kategorier, der kan være overlappende.

- a. Opstartsvirksomheder (opfindere, laboratorier m.m.)
- b. Deltidsaktivister (der ikke er økonomisk afhængige af deres aktivitet)
- c. Nomader (folk som er undervejs, uden fast arbejde)
- d. System flygtninge (f.eks. et ideologisk betinget valg af et alternativt univers)
- e. Drop- outs (Immigranter, hjemløse, småkriminelle etc.)

Alle brugergrupper indtager en marginal status i det etablerede samfund – enten midlertidigt eller permanent og kan både være af nød eller som et bevidst valg. Disse grupper var tiltrukket af RAW området af disse grunde:

a. Reservat/niche

b. Legeplads – parallelt univers

c. Rugekasse

Det er især kategori a og b som har tiltrukket de ca. 40 forskellige foreninger, billedkunstnere etc., der strækker sig fra titler som Orbital Dolphins over Sambaskolen, Institut for Lebensfreude, til Elastophon (den som bundespræsidenten spillede på)

Urban Catalyst analysen af den midlertidige aktivitet på RAW arealet afslører en unik organisation, der er forbundet med og tilpasset til den rumlige organisation. Disse forhold er ifølge analysen generelle for andre lignende områder:

1. Kerneaktører

Kerneaktører er afgørende for etableringen af en organisation og de fysiske rammer for en midlertidig brug. En atmosfære af gensidig tillid gjorde det muligt for svage brugere at etablere sig. Et mangfoldigt, dynamisk og uplanlagt samling af midlertidige aktiviteter opstår efter en kort tid.

2. Fysiske rammer

RAWs Bygninger viste sig at være nemme at bruge for enkeltpersoner eller mindre grupper. Den klosteragtige struktur med mindre lokaler var suppleret af en fælles gård i nærheden, hvor kortvarige aktiviteter kunne sprede sig til. Fællesarealet fungerer både som adgang og forbindelseszone og rummer fælles faciliteter som vand, toiletter, bar, opslagstavler osv.

Analysen kommer med tre mulige scenarier for en fremtid for RAW-tempel:

1. Migration: i forbindelse med en traditionel udvikling af området, hvor alle midlertidige aktiviteter er tvunget til at flytte, er der mulighed for at alle flytter samme sted hen og bevarer de netværk der allerede er opbygget.

2. Spredning: Igen forudsat at alle er tvunget til at flytte, men at der ikke er mulighed for f.eks. gennem de lokale myndigheder at finde nye rammer der har plads til alle de midlertidige aktiviteter.

3. Integration: Foreningen RAW-temple "muterer" og bliver integreret i den kommercielle udvikling af området og leverer ydelser i form af kulturelle og sociale aktiviteter. Se beskrivelsen af Kees Christiaansens forslag til en byplankoncept for området.

Ulemper/Konflikter

Grundejer:

- Omkostninger til administration
- Risikoen for forventninger om en permanent brug af området
- Ubetydelig lejeindtægt
- Trussel for kommerciel udvikling af grunden på grund af retssager

Myndigheder:

- Vanskelig position mellem populære brugere og potentielle investorer

Brugere:

- Uklar fremtid for området
- Interne konflikter som følge af pres udefra
- Dårlig kommunikation med grundejer

Fordele

Grundejer:

- Forbedring af områdets image og forankring i den offentlige bevidsthed
- Brugernes tilstedeværelse forhindrer forfald og hærværk
- Tiltrække potentieller købere/lejere i den kommende bebyggelse
- Gøre naboerne tolerante overfor aktiviteter der f.eks. støj
- Bonus point hos lokale myndigheder

Myndigheder:

- Berigelse af det lokale kulturelle og sociale liv
- Netværk for nomader og dropouts

Brugere:

- Lokaler og faciliteter til en lav husleje
- Acceptabel sikkerhed – 3 måneders varsel

VÆRKTØJER - TIL MIDLERTIDIGE AKTIVITETER.

Den "svage" planlægning

Den traditionelle planlægning er baseret på arealanvendelsesplaner eller masterplaner, der beskriver hvordan det endelige resultat af en byudvikling kan være. Ifølge UC analysen er problemerne for den type planlægning:

- Økonomi

Afhængighed af store investeringer og et gunstigt økonomisk klima

- Langsommelig

De store visioner risikerer at være forældede når de endelig bliver realiserede

- Ufleksibel

Med fokus på endemålet er der svært at indrette sig efter forandringer

- Mål og/eller middel

Der ligger et overset potentiale i at arbejde med processen for byudviklingen.

Svaret på denne krise er ifølge UC en form for "svag planlægning", der kan forandre sig og sættes hurtig ind når behovet opstår og refererer til kvarters management, "kvarterløft". De foreslåede værktøjer er mindre fysiske i form af byggede interventioner og mere som moderation, kommunikation og skabelsen af netværk. Hidtil har disse værktøjer mest været brugt til at stabilisere f.eks. et byområde i krise, men her tænkes de brugt til at udvikle og understøtte udviklingen af nye aktiviteter, programmer og arealudvikling.

Værktøjer - Til midlertidige aktiviteter.

Ud af 30 værktøjer udviklet i forbindelse med UC projektet gennemgås her de vigtigste:

- Feasibility study

Præcisering af målet og en afklaring af praktiske forhold som økonomi, brandforhold etc. og inden en forhandling med f.eks. grundejere

- Formalisering af initiativ

Dannelsen af foreninger, virksomhedsstruktur, fond osv.

- Kommunikation

Sørge for at offentligheden allerede tidligt i forløbet får indblik i projektet gennem f.eks. en offentlig udstilling og kontakt til medierne.

Som eksempel bruges det tidligere Østtyske parlament, Palast der Republik, hvor der først blev dannet en forening af mennesker, med interesse i at bruge bygningen midlertidigt inden den efter planen skulle rives ned. Forhandlingerne med ejerne af bygningen, den tyske stat, blev baseret på et studie af hvilke praktiske foranstaltninger, der skulle til for at gennemføre projektet som brand, elinstallationer, sikkerhed m.m. og et budget for dette. Feasibility studiet blev afsluttet med et koncept for det midlertidige anvendelse.

Værktøjer - Til midlertidige aktiviteter.

- Projektkonkurrence

Metode hvor f.eks. myndighederne kan tiltrække mennesker med gode ideer og evner til at realisere dem. Se beskrivelsen af denne.

- Vækstfond

En fond der understøtter etableringen af kunstner ateliers, øvelokaler og andre kulturelle aktiviteter i ledige bygninger. Se beskrivelsen af Broedplaats Amsterdam.

- Innovativ planproces

En evolutionær proces, der bruger de midlertidige aktiviteter som en kulturel og social byggemodning.

- Agentur for midlertidighed

Koordinator og igangsætter af midlertidige aktiviteter

Som eksempler bruges det tidligere skibsværft NDSM i Amsterdam, der ligger i et stort industriområde, isoleret fra centrum på den modsatte side af floden IJ. Her afholdt man en projektkonkurrence hvor vinderholdet både havde det bedste koncept og var de bedste til at realisere det. Der kævedes derfor ikke bare iderigdom, men også dokumentation for at kvalifikationer til at gennemføre projekter i form af budgetter, tidsplaner organisationsformer osv. Som finansieringsværktøj for det nye NDSM er der afsat ret store beløb fra en "Broedplaats" (rugekasse) fond, der skal modvirke manglen på billige lokaler til kunstnere, musikere osv.

Målet med NDSM er at de skal sikre at området får en liv og identitet og dermed både modvirke den isolerede placering og den tendens til monofunktionelle og øde byområder der er blevet udviklet i Amsterdams havneområder de seneste år. Organisationen Kinetisch Noord vandt projektkonkurrencen og ser dem selv som både ansvarlige for de kulturelle aktiviteter i skibsværftets forladte haller, men i høj grad også som et nytænkende byudviklingsagentur, der bruger de midlertidige aktiviteter som et led i udviklingen af hele det store brakzone på 32 ha.

- Garant

Offentlige myndigheder og garanterer for midlertidige brugere overfor grundejeren.

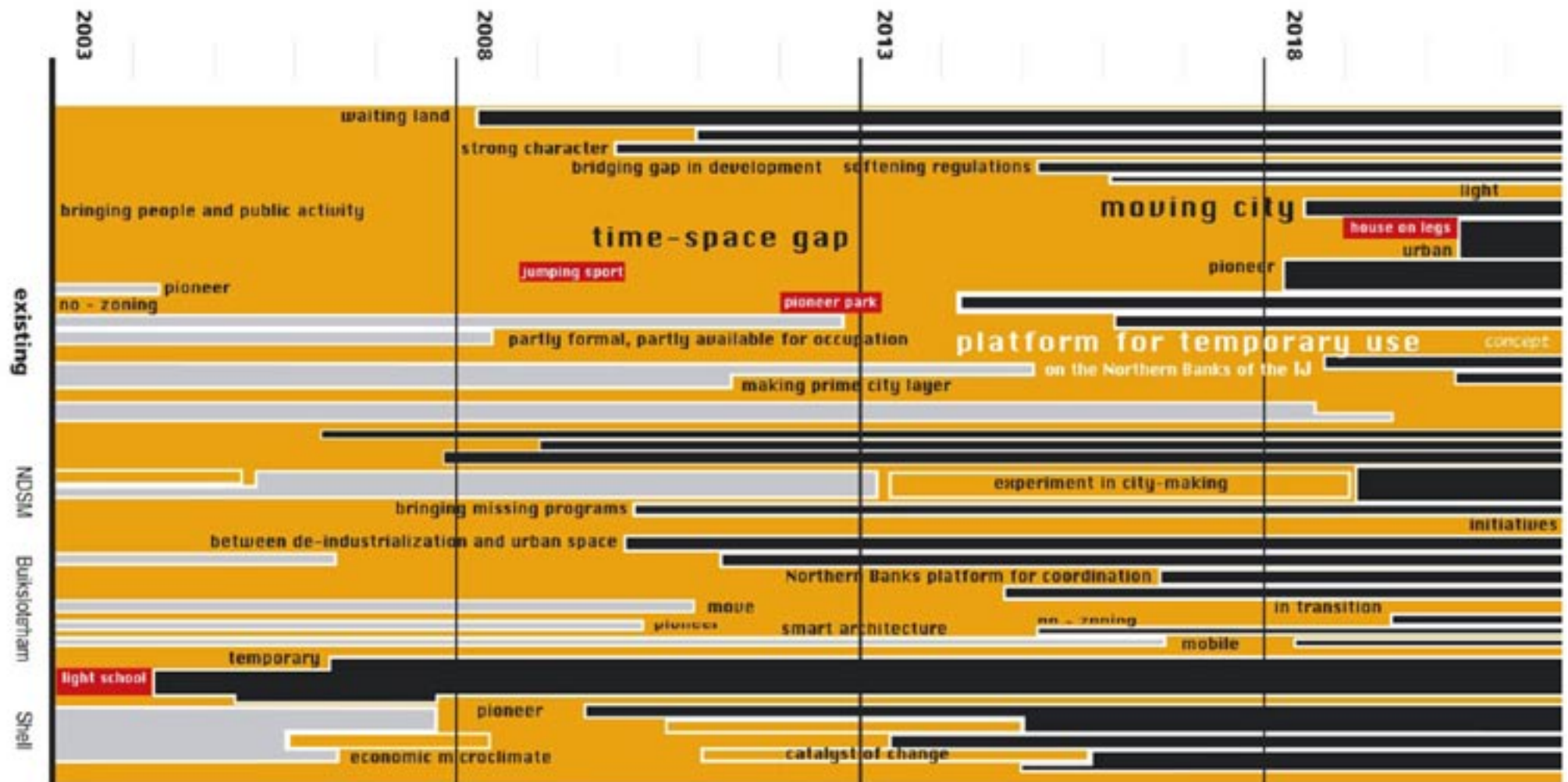
- Mægler

Konfliktsituationer kan ofte bedst løses gennem mægling f.eks. af myndigheder.

- Strategisk udviklingsplan

Kobling de midlertidige aktiviteter til en konkret byudviklingsplan.

RAW er et eksempel på hvor de kommunale myndigheder har haft en afgørende rolle i startfasen ved at stå som formel lejer af arealet for derved at kunne overtage ansvar for brugen af bygninger etc. En sådan garanti kunne de midlertidige brugere ikke udstede. Undervejs har der flere gange opstået konflikter mellem de midlertidige brugere og grundejeren, der er blevet løst ved at de kommunale myndigheder har påtaget sig en mæglerrolle. I forbindelse med udarbejdelsen af en lokalplan for området blev der udskrevet en konkurrence, hvor vinderforslaget (Kees Christiaanse & UC) udarbejdede et forslag hvor de midlertidige aktiviteter fungerer som en måde at gøre området til et levende og urbant område.

Anbefalinger til implementering

Mange af anbefalingerne er inspireret af praksis for forskellige sammenhænge. Men de har altid været brugt i isolerede tilfælde, baseret på enkeltpersoners engagement og er ikke understøttet af institutionerne generelt. Kun gennem en samlet indsats mellem de mange forskellige aktører kan man udfolde det fulde potentiale af brugen af midlertidige aktiviteter.

Kommunale myndigheder:

- Stille deres egne ledige ejendomme til rådighed for midlertidige aktiviteter
- Være garanter for midlertidige brugere overfor grundejere
- Gøre det attraktivt for developere at støtte midlertidige aktiviteter.
- Skabe en ubureaukratisk one-stop behandling af tilladelser etc.
- Skabe et forum for midlertidige aktiviteter for alle relevante aktører.

Grundejere:

- Påtage sig et ansvar for lokalområder udenfor deres egne ejendomme
- Koordinere de ledige ejendomme der er står til rådighed
- Skabe efterspørgsel på en ejendom gennem nye midlertidige aktiviteter
- Anvende nye metoder til at markedsføre ellers oversete dele af byen
- Anerkende værdien af social og kulturel kapital.

Midlertidige brugere:

- Skabe formaliserede foreninger, netværk etc. der kan påtage sig ansvar overfor en grundejer
- Deling af viden med andre midlertidige brugere

Lovgivere:

- Ny planlægning skal tillade midlertidige brug og tillade reducerede krav for disse
- Gennemføre en lovgivning, der stiller arealer til rådighed for offentligheden efter et års ledighed

UC rapportens konklusion:

A. Spontane midlertidige aktiviteter kan have en positiv effekt også på lang sigt

Nogle af de spontane midlertidige aktiviteter konsoliderer sig og transformeres til permanente aktiviteter. Mange virksomheder, sociale og kulturelle organisationer har en sådan baggrund.

Selv de midlertidige aktiviteter, der forsvinder i forbindelse med en traditionel udvikling af et areal, genopstår i en ny lokalitet og flytningen har ofte en positiv effekt på den midlertidige aktivitet.

Midlertidige aktiviteter der endegyldigt forsvinder kan have en varig positiv effekt ved at skabe et helt nyt billede af arealet i den offentlig bevidsthed.

Midlertidige aktiviteter fungerer som byens "trøffelsvin" og kan genopdage ellers oversete og forsømte arealer, for dermed sætte en positiv udvikling i gang.

Både undervejs og efter de midlertidige aktiviteter bidrager de med social og kulturel kapital til byen. Gennem deres innovative karakter etableres der ofte nye former for social og kulturel praksis der indarbejdes i byens hverdagsliv og påvirker f.eks. den mere formaliserede kultur.

Midlertidige aktiviteter er en rugekasse for nye former for professionelle til aktiviteter, man slet ikke havde forestillet sig at der var brug for.

B. De uplanlagte fænomener kan med succes indarbejdes i planlægningen

På trods af den åbenlyse modsætning mellem det uplanlagte og det planlagte så er der her foreslået en række strategier for hvordan man kan lære af det uplanlagte og indarbejde det i planlægningen. Der er ikke længere en modsætning mellem det formelle og det uformelle, tværtimod: I sine studier af den globale økonomi og verdensbyer kommer sociologen Saskia Sassen til denne konklusion: "De uformelle og formelle økonomier fungerer ikke bare side om side, de er afhængige af hinanden. Men innovation kommer fra en mere uformel kontekst, sikrer den formelle kontekst at den får en langvarig og bæredygtig effekt".

UC analysen peger derfor til slut at det er afgørende at sikre en integration mellem det formelle og det uformelle: at analysere og forstå de mønstre der ligger bag spontane selvorganiserede aktiviteter for derigennem at skabe værktøjer og strategier, der kan stilles til rådighed for byens aktører. Og kritisk gennemgå den eksisterende planlægning for at finde metoder for hvordan den eksisterende praksis kan af-formaliseres, af-institutionaliseres for at skabe den synergi mellem den formelle og uformelle økonomi, som Sassen taler om.

URBAN RECYCLING - STRATEGISK UDVIKLINGSPLAN

Urban Recycling – Strategisk udviklingsplan for RAW arealet.

Projektkonkurrencen for RAW arealet blev udskrevet i 2001 af myndighederne i Kreuzberg Friederichshain delkommunen i Berlin for at skabe et grundlag for en lokalplan for området, hvor det tidligere Reichsbahn Ausbesserungswerkstadt (RAW) lå. Området er på ca. 100.000 m² med mange ældre bygninger, hvoraf nogle er fredet og stammer helt tilbage til 1867, hvor RAW blev etableret.

I indledningsteksten til vinderforslaget, der blev skabt af den Hollandske arkitekt Kees Christaanse i samarbejde med Klaus Overmeyer fra Urban Catalyst projektet, defineres deres opfattelse af urbanitet, som kombinationen af det nye og uventede med det gammelkendte. Det er ifølge teksten i gamle havne og industriområder at der opstår nye livsformer og det er disse uformelle aktiviteter der kan indgå i en symbiose med mere formelle og kommercielle aktiviteter. Der refereres til en tilsvarende udvikling i SOHO og Greenwich Village i New York.

Med anerkendelsen af brakarealer som rugekasse for udviklingen af urbane strukturer, kultur og netværk, påpeger teksten, at den rugekasse som regel går tabt gennem en traditionel planproces med en fuldstændig ny bebyggelse af området. I stedet foreslår man en række "soft og hardtools", der kan anvendes inden for en overordnet udviklingsstrategi.

Målet for Urban Recycling er at skabe et planinstrument der, på den ene side, tidligt fastlægger nogle faste parametre og, på den anden side, bruger åbne parametre, der kan tilpasses undervejs i processen. De faste parametre er bygningshøjder, tætheder og distributionen af byggefeltet, der kan inddeles i mindre parceller således at små bygherrer eller byggeforeninger også kan være med.

Selve bygningstopologien understøtter en mangfoldig by gennem et vertikalt miks ved at bestå af en helt åben og kombinerbar struktur i gadeplan og med store og åbne loft lignende overetager, der kan bruges til både bolig, erhverv, hoteller, og fitnesscentre.

Værktøjer

Midlertidige aktiviteter, der allerede er på arealet fungerer som en impuls på den videre udvikling. Der opstilles ud over de ovennævnt "soft og hardtools" også en faseinddeling, der angiver hvilke værktøj, der kan anvendes hvornår.

Hard tools:

Bro – midlertidig bro, der kobler til den nærliggende station og dermed skaber en ny dynamik.

Nedrivning – eksisterende bygninger nedrives først når det er nødvendigt for f.eks. nye veje.

Kran – byggeri, hvor en fleksibel bebyggelses plan gør det muligt at tilpasse sig efterspørgslen.

Asfalt – ny infrastruktur gør området mere attraktivt for ny udvikling.

Soft tools:

Nøgle – styring af adgang til området – f.eks. for lokale borgere i nabokvarteret.

Knudepunkt –midlertidige aktiviteter kræver klar kommunikation med grundejerne og en person eller instans fungerer som koordinator for indgåelse af aftaler og løsning af konflikter.

Genbrug – En række bygninger er bevaringsværdige og bruges til midlertidige aktiviteter.

Mobilt hegn – skaber grænsen mellem aktive og "sovende" zoner og kan nemt flyttes.

Spade – faldefærdig bygninger nedrives og der anlægges midlertidige (grønne) friarealer.

Vandkande – Stimulering af midlertidige aktiviteter gennem enklere bureaukrati eller forskellig former for støtte – ressourcer i form af materialer, arbejdskraft kommunikation eller penge.

Faser

1. Pioner – Intensivering af de midlertidige aktiviteter for at skabe en optimeret funktionsblanding. Brug af de eksisterende bygninger på området og især de to haller, der er udpeget til at blive bevaret. Disse bruges til rugekasse for opstartsvirksomheder, kulturelle aktiviteter og fungerer som attraktor for fremtidige mere permanente aktiviteter. Der anvendes primært de billige Soft tools i denne fase.

2. Roulette – Alt efter efterspørgsel bebygges området og der rives bygninger ned i det omfang det er nødvendigt. En faldefærdig bygning rives ned for at give plads til et friareal for sport, friluftsevents etc. og dermed gøre området mere attraktivt.

3. Scooter – Der bygges løs og hvis der ikke er efterspørgsel på ejendomsmarkedet fortsættes der med de midlertidige aktiviteter – herunder at flere nedrevne bygninger giver plads til mere friareal.

4. Parasit – En stor hal, der i dag bliver brugt til at vaske tog bliver med tiden overflødig og der kan i det storslåede rum indrettes udstillinger etc. Når den nedrives kan den sidste del af området bebygges.

5. Klimaks – tid til Cubanske cigarer (sic)

Den afsluttende tekst i konkurrenceudkastet er en længere redegørelse for fordelene ved at bruge midlertidige aktiviteter til at skabe en urban mangfoldighed og dynamik i en byudviklingsproces. Den er groft set taget ud at UC projektets argumentation og skal ikke gentages her.

Perspektiver

RAW-tempel er godt eksempel på hvordan anerkendelsen af de uformelle aktiviteters værdi strækker sig helt op til Tysklands Bundespræsident, der som nævnt tidligere mente at stedet var "nyt, usædvanligt, kreativt og selvstændigt". Eksemplet er også interessant ved at så mange aktiviteter har været aktive i flere parallelle forløb, hvor det er muligt at se styrker og svagheder ved de enkelte metoder. Det fremstår tydeligst i forholdet mellem "RAW ist Machbar" initiativet og "Urban Catalyst" projektet. Hvor "RAW ist Machbar" er opsøgende i forhold til de lokale borgere og er med til at skabe et vigtigt lokalt netværk er "Urban Catalyst" er mindre fokuseret på lige dette aspekt.

I virkeligheden supplerer "RAW ist Machbar" og "Urban Catalyst" hinanden godt ved at kombinere muligheden for at slippe drømmende løs i brakzonerne frirum med en opsøgende kontakt til lokale borgere, der ellers ikke engagerer sig i den type aktiviteter. Det er på dette punkt, at der opstår den ønskede kobling mellem de formelle og uformelle aktiviteter: I mødet mellem det åbenlyst alternative og uformelle miljø og borgere, der aldrig ville sætte deres fod et sådant sted medmindre der blev gjort en indsats eller givet en anledning til det.

NEULAND – PIONERÅNDEN I BETONGHETTOEN

Neuland – Pionerånden i betonghettoen

Baggrund:

Bydelen Marzan-Hellersdorf, i det nordøstlige Berlin, rummer det største sammenhængende "industrielt fremstillede" boligkvarter med 190.000 indbyggere. Med fraflytningen fra området og en stærkt ændret befolkningsstruktur, er der i dag langt mindre brug for børnehaver, skoler etc. Omkring 100 områder med arealer på 100 ha. er, eller vil blive midlertidigt ledigt i fremtiden.

Metoder:

Med mottoet: "fra betonghetto til et nyt differentieret bylandskab" er der etableret et "koordineringskontor for arealanvendelse". Kontoret skal sørge for en hurtig og ubureaukratisk behandling af forslag til konkrete projekter for de ledige arealer. En GIS database holder styr på de ledige arealer og de forskellige projektforslag.

Tidslinie

2003 Cet-0 (Klaus Overmeyer) vinder en idékonkurrence om strategi for det offentlige rum i Marzan-Hellersdorf.

2004 Fremstilling af grundlaget for en GIS database.

2006 Offentliggørelse af Neuland projektet.

Projektet

De mange ledige arealer, der opstod da børnehaver, skoler og andre offentlige institutioner blev revet ned, er et tegn på hvordan byerne i det tidligere Øst-tyskland skrumper i disse år. Disse brakarealer er målet for en stor statslig indsats, der skal søge at skabe positive resultater ved at bruge brakarealerne til midlertidige aktiviteter. Dette skal ske især ved at aktivere borgerne til, at realisere deres egne projekter. Hvor der i mere tæt bebyggede områder ofte opstår initiativer af sig selv, gennem aktive og engagerede borgere, er det en anden sag i de betonghettoer eller "grossiedlungen" som ligger omkring de fleste byer. Tilfældet med Marzan-Hellersdorf er, at det er af en standard, der får folk til at flytte, hvis de får chancen eller især hvis de er tvunget væk på grund af arbejdsløshed.

Der er derfor god grund til at appellere til pionerånden, og forsøge at skabe nogle mere positive områder, for dem der bliver tilbage. I en rapport fra 2004, udgivet af det tyske Ministerium for Bolig og Trafik, findes 38 eksempler på hvordan midlertidige aktiviteter kan være med til at bryde en negativ spiral i et problemramt område. Af disse mange eksempler er de fleste baseret på en eller anden grøn strategi, hvor de lokale borgere selv planter ledige områder til. Neuland er derfor en god repræsentant for denne type projekter, selvom den rummer stor åbenhed for hvilke ideer borgerne måtte komme med.

De lokale myndigheder har etableret "kontoret for arealanvendelse", der agerer på vegne af de forskellige myndigheder, der er involveret i brugen af arealerne for, at sikre en enkel arbejdsgang for de borgere, der måtte henvende sig med en idé. Ideerne kan både bestå af byggeprojekter og andre måder at anvende arealerne på. Der er for eksempel forskel på tidsbegrænsningen for brugen af arealerne, som dog forbliver offentlig ejendom. Kontorets arbejdsopgaver er;

Udvikle og understøtte de enkelte projektideer.

Lagre erfaringerne fra andre projekter.

Koordinere mellem brugere, myndigheder, naboer osv.

Lave bymæssig analyse af de ledige områder.

Opbygge database med info om ledige områder og midlertidige brugere.

Opbygge internetplatform.

Perspektiver:

Neuland rummer et stort potentiale, i forhold til at samle og koordinere ideer og engagement fra byboere og organisationer, i forhold til at bidrage til byens liv. Et vigtigt element er funktionen, som en enhed der afbureaukratiserer processen. Udfordringen for Neuland skal findes i, at området ligger så afsides og ikke er en del af et kvarter, som det ses med andre succesfulde eksempler på midlertidige aktiviteter. Det er derfor ikke nok at passivt koordinere, indsamle og lade tingene ske som det er tilfældet med Neuland. Det er nødvendigt at vælge en mere proaktiv strategi, hvor der f.eks. samarbejdes med lokale skoler, institutioner m.m. for at skabe en kritisk masse.

Marzahn-Hellersdorf

Neuland

Auf die Flächen... Fertig... Los!

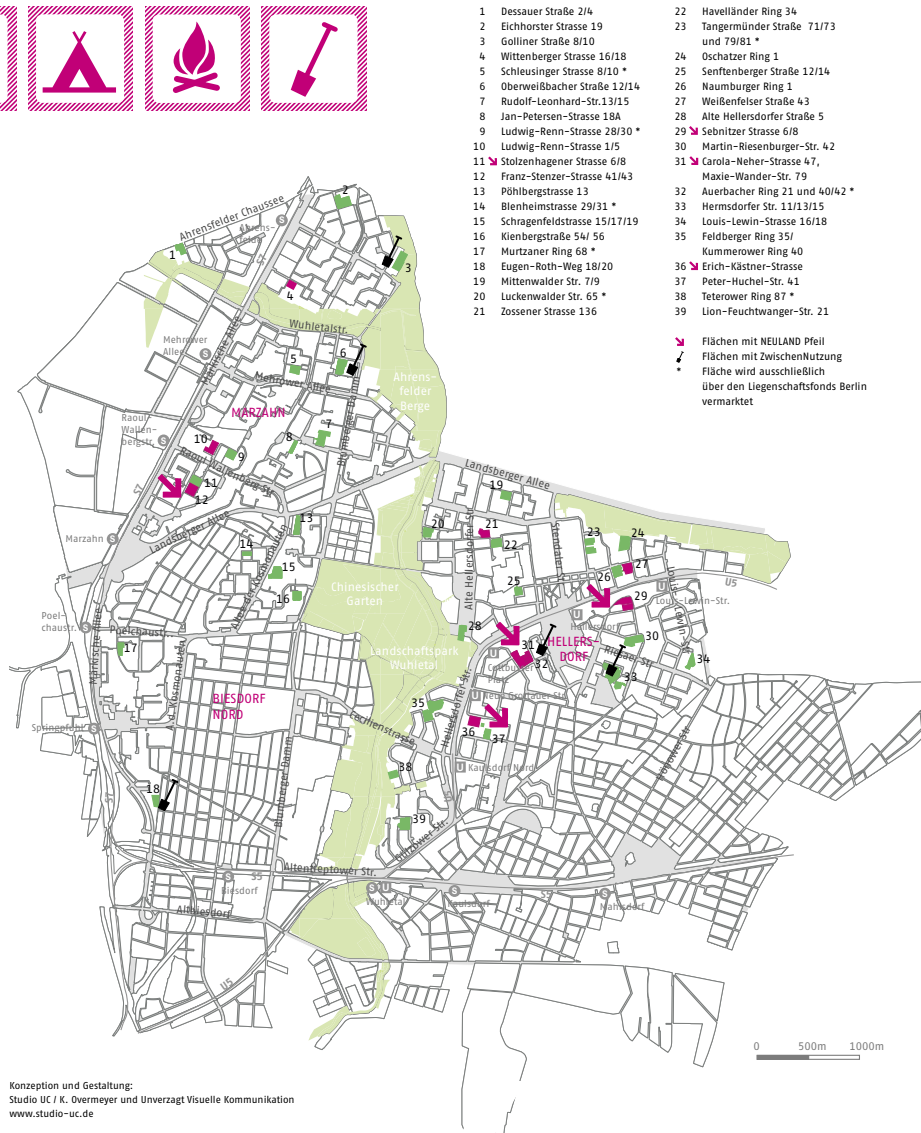

NEULAND ist ein Projekt, das Freiflächen für neue Nutzungen kostengünstig zur Verfügung stellt. Durch den Rückbau von öffentlichen Einrichtungen – wie beispielsweise Kitas und Schulen – werden im Bezirk Marzahn-Hellersdorf innerstädtische Flächen frei. Die Zukunft dieser Flächen ist offen.

Gesucht werden Initiativen, Vereine, Privatpersonen und Anwohner, die Platz für gute Ideen brauchen, die Bewährtes oder Ungewöhnliches auf diesen Flächen ausprobieren möchten!

NEULAND
in der
Großsiedlung
Marzahn-
Hellersdorf

Konzeption und Gestaltung:
Studio UC / K. Overmeyer und Unverzagt Visuelle Kommunikation
www.studio-uc.de

1 Dessauer Straße 2/4	22 Havelländer Ring 34
2 Eichhorster Strasse 19	23 Tangermünder Straße 71/73 und 79/81 *
3 Golliner Straße 8/10	24 Oschatzer Ring 1
4 Wittenberger Strasse 16/18	25 Senftenberger Straße 12/14
5 Schleusinger Strasse 8/10 *	26 Naumburger Ring 1
6 Oberweißbacher Straße 12/14	27 Weißenfelder Straße 4/3
7 Rudolf-Leonhard-Str. 13/15	28 Alte Hellersdorfer Straße 5
8 Jan-Petersen-Strasse 18A	29 Sebnitzer Strasse 6/8
9 Ludwig-Renn-Strasse 28/30 *	30 Martin-Riesener-Str. 4/2
10 Ludwig-Renn-Strasse 1/5	31 Caroli-Neher-Strasse 4/7, Maxie-Wander-Str. 7/9
11 Stolzenhagener Strasse 6/8	32 Auerbacher Ring 21 und 40/42 *
12 Franz-Stenzer-Strasse 41/43	33 Hermsdorfer Str. 11/13/15
13 Pöhlbergstrasse 13	34 Louis-Lewin-Strasse 16/18
14 Bienenheimstrasse 29/31 *	35 Feldberger Ring 35/ Kummerower Ring 40
15 Schragenfeldstrasse 15/17/19	36 Erich-Kästner-Strasse
16 Kienbergstraße 54/ 56	37 Peter-Huchel-Str. 41
17 Murtzauer Ring 68 *	38 Teterower Ring 87 *
18 Eugen-Roth-Weg 18/20	39 Lion-Feuchtwanger-Str. 21
19 Mittenwalder Str. 7/9	
20 Luckenwalder Str. 65 *	
21 Zossener Strasse 136	

➤ Flächen mit NEULAND Pfeil
/ Flächen mit Zwischennutzung
• Fläche wird ausschließlich über den Liegenschaftsfonds Berlin vermarktet

OFFENE FLÄCHEN

Seit dem Jahr 2003 sind allein im Bezirk Marzahn-Hellersdorf ca. 75 nicht mehr benötigte Kita- und Schulgebäude im Rahmen des Programms „Stadtumbau Ost“ rückgebaut worden. Ca. 50 werden bis zum Jahr 2009 noch folgen. Die Gesamtgröße der freiwerdenden Flächen beträgt weit über 100 ha, dies entspricht einer Größe von etwa 156 Fußballfeldern. Aufgrund der aktuellen Marktlage können Planungen auf den freien Flächen oftmals nicht umgesetzt werden. Sie drohen, dadurch auf unbestimmte Zeit in ein Vakuum zu fallen. Doch aktuelle Stadtentwicklung bedeutet nicht nur Neues zu planen. Mit geringem Aufwand lässt sich Vorhandenes nutzen, kann neues Leben auf den freigewordenen Flächen entstehen.

UNGEAHNTE MÖGLICHKEITEN

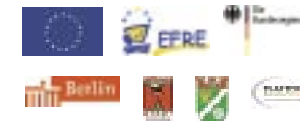
Gesucht werden: Fliegenfischer ohne Fließgewässer, Pfadfinder mit Sommerferien, Skater, Pferde mit Bewegungsdrang, Hobbygärtner und Pflanzenliebhaber, zukünftige Weltmeister ohne Fußballplatz, Campingplatzbetreiber, Bienenzüchter, BMX-Radfahrer, Hüftburgaufsteller, Grillmeister, Abenteurer ohne Spielplatz, Baseballmannschaften, Fallschirmspringer ohne Landeplatz, Schul- und Sportvereine, grasende Schafe, Cineasten und Filmeinleger, Skifahrer für blaue Abfahrten, Rodeoreiter, Blumenkinder und alle, die sonst noch Platz brauchen!

NEULAND

Durch die Initiative NEULAND sollen die freigewordenen Flächen reaktiviert werden, bevor sie als Brachen die Umgebung negativ prägen. Mehr Grün und weniger Dichte ermöglichen es, völlig neue, individuell gestaltete städtische Lebensräume zu entwickeln, Gewohntes und Ungewöhnliches auf dem NEULAND auszuprobieren. Überdimensionale NEULAND Pfeile, farbige Markierungen von Gehwegplatten, Baumstämmen und Zäunen sowie NEULAND Flaggen machen im Bezirk auf verfügbare Flächen aufmerksam. NEULAND sucht kurzfristige, spontane und kreative ZwischenNutzungen für ein breites Spektrum an Grundstücken. Mit und ohne Zaun, von 500 m² bis 25.000 m² innerhalb des Quartiers oder am Stadtrand gelegen. Entdecke das NEULAND !

NEULAND ist ein Projekt des Bezirksamtes Marzahn-Hellersdorf in Zusammenarbeit mit der Senatsverwaltung für Stadtentwicklung / Referat Soziale Stadt und der Plattform Marzahn-Hellersdorf, Träger UrbanPlan GmbH

NEULAND wird gefördert durch

KONTAKT

Das Projekt NEULAND wird initiiert und begleitet von der „Koordinierungsstelle Flächenmanagement“ des Stadtplanungsamts Marzahn-Hellersdorf. Die Koordinierungsstelle vermittelt rasch und unbürokratisch freigewordene, bezirkliche Flächen an neue Nutzer. Interessenten können hier im „Flächenpool“ alle wichtigen und verfügbaren Informationen über die einzelnen Grundstücke einsehen, deren Konditionen erfragen, Besichtigungstermine vereinbaren und sich bei Fragen zur Genehmigung oder zur Vertragsgestaltung beraten lassen.

Sie erreichen die Koordinierungsstelle Flächenmanagement im

Alten Rathaus Marzahn
Helene-Weigel-Platz 8, Raum 419
12591 Berlin

Tel. 030/ 90293- 5666
Fax 030/ 90293- 5105
Email helga.zschocher@ba-mh.verwalt-berlin.de

Weitere Informationen unter
www.neuland-berlin.org

KVARTERS FONDEN – BORGERNE FOR BORDENDEN

Kvarters fonden – Borgerne for bordenden

Baggrund

Problemramte områder med stor arbejdsløshed og med følgende sociale problemer, der blev forstærket af fraflytning.

Metoder

Kvarters "manager", der fungerer som lokalt bindeled mellem de lokale borgere og diverse forvaltninger. Kvartersfond, der understøtter lokale borgere og organisationers projekter. Udvælgelsesjury, der består af et flertal af lokale borgere.

Projektet

Berlins Senat besluttede i 1999, at introducere et program for kvarterers management i 15 af byens kvarterer, der er særligt ramt af sociale problemer for en følgende fraflytning. Efter at have været et midlertidigt projekt, er det siden blevet forlænget på grund af de gode resultater med at stabilisere og forbedre de forskellige byområder.

En kvarters manager, med et lokalt kontor, fungerer som bindeled mellem de lokale borgere og organisationer og byens forvaltninger. Opgaven gik ud på at støtte borgere i at spille en aktiv rolle i deres kvarter, skabe netværk, samarbejde mellem lokalvirksomheder, og boligforeninger. Deres rolle var også at involvere lokale i beslutningsprocessen, omkring fordelingen af midler fra Kvartersfonden.

Fra at have skabelsen af nye jobs højest på dagsordenen, udviklede Kvartersfonden sig til i højere grad, at forbedre den lokale "sociale infrastruktur" med fokus på børn og unge. Støtten gik til udvikling af sociale tilbud, legepladser, og forbedring af byrum. Til dette blev i første omgang afsat 500.000 Euro til støtte af lokale initiativer. Fonden kunne uddele 1500 Euro ad gangen gennem en enkel og ubureaukratisk proces til små og kortvarige projekter. I forløbet indtil 2003 er der blevet uddelt i alt ca. 9 mio. Euro gennem Kvartersfonden.

Argumentet, for at skabe en borgerstyret udvælgelsesjury, var at skabe en endnu bedre lokal forankring og dermed større motivation for at engagere

sig. Der blev overvejet forskellige modeller for hvordan, lokale borgere kunne involveres i udvælgelsen af projekter: Udover jurymodellen overvejede man flere former for afstemninger.

Størrelsen af den enkelte jury blev udregnet så der var ca. ét medlem og én suppleant, for hver 1000 indbyggere i kvarteret. Det betød i størrelsen svingede fra 15 til 30 medlemmer. Et flertal på mindst 51% af juryens medlemmer skulle være lokale borgere, der ikke repræsenterede en forening, organisation, eller virksomhed. Den resterende del af juryen bestod af repræsentanter for lokale klubber, skoler, foreninger, kirkesogn, skoler, udlejere, og boligselskaber. Dette gjorde det muligt, at kombinere friske ideer med en lokal forankring.

Alle der bor eller arbejder i kvarteret kan indsende et projektforslag. Det gælder både enkeltpersoner, grupperinger, lokale institutioner, virksomheder, netværk, og aktionsgrupper. Kun kvarters manageren kunne ikke selv ansøge. Til at starte med, var det ofte de lokale institutioner, som blev støttet til at gennemføre nye projekter – primært fordi de var i stand til bevise, at de kunne realisere deres planer.

Der krævedes to tredjedele flertal for, at et projektforslag blev godkendt. Der var mulighed for, at indkalde ansøgeren for, at få diskuteret detaljer i projektet og juryen kunne vælge, at sætte betingelser for tildelingen af støtte. Juryen skulle minimum mødes to gange om året, men det normale var at mødes ca. hver anden uge. Ved de første møder blev kriterierne for tildeling af støtte diskuteret grundigt og derefter brugt ved vurderingen af projektforslagene. Medlemmerne blev udvalgt tilfældigt, dog ud fra at alle befolkningsgrupper i kvarteret skulle være repræsenteret så vidt muligt. Det var derfor en meget sammensat gruppe af mennesker, men i de fleste tilfælde fungerede det bedre end forventet. Én af de interessante sideeffekter, ved denne måde at udvælge projekter på, var at selve juryen blev et mødested, som mange satte pris på at deltage i. En indgriben fra kvarter managerens side, var som regel unødvendig og i visse tilfælde ligefrem negativ for processens forløb, fordi den brød med ideen om juryens autonomi. Som regel valgt juryen selv en leder/talsperson.

Resultater

En stor gruppe borgere blev for første gang aktive i deres lokalområde.

Skabelsen af nye netværk som beboerråd på tværs af gængse sociale skel.

Utraditionelle projekter havde her en bedre chance for at få støtte.

Projektforslagene blev i højere grad vurderet ud fra den lokale nytteværdi.

Tildelingen af støtte medførte yderligere finansiering fra andre kilder.

Perspektiv

Kombinationen af en fond for lokale projekter og en selvstyrende jury for udvælgelsen af støtten, ser ud til at fungere på flere interessante måder, men først og fremmest er det interessant at se hvordan den lokale interesse og engagement stiger, når rammerne for processen åbnes op og lægges ud til en selvorganiseret proces. De midler der uddeles til de enkelte projekter matches således af en stor social kapital gennem de mange forskellige muligheder for skabelsen af nye netværk.

PARK FICTION – KOLLEKTIV DRØMMEPRODUKTION

Park Fiction – Kollektiv Drømmeproduktion

Baggrund:

Folkelig modstand mod planerne for et kontorbyggeri på Elbens flodbred. Et sted hvor borgerne, i det tæt bebyggede Hamborgbydel St. Pauli, så en mulighed for at skabe en grønt område. St. Pauli er naturligvis kendt, som Hamborgs "Red Light District", men det er også en bydel med et meget aktivt uformelt kulturliv, mest kendt er fodboldholdet St. Pauli, som fra 80'erne blev det alternative miljøes fodboldhold.

Metoder:

Etablering af et stort lokalt netværk i bydelen. Stort engagement fra lokale kunstnere, der brugte muligheden for at lade kunsten rykke ud i byens rum i en tradition, der strækker sig tilbage til Situationisterne og Joseph Beuys. Fantasisfulde og visuelt stærke metoder, der engagerede de lokale borgere, skolerne, unge, og husbesættere. Dette med stor pressedækning. Ydermere med samarbejde og støtte fra byens kulturforvaltning.

Tidsplan

1996 - Park Fiction 4 – Udstilling af ønsker til den fremtidig park i boliger og butikker i bydelen.

1997 – Byens kulturforvaltning støtter „Park fiction Planprocessen“.

1999 – Filmen „En dag vil ønskerne forlade boligen og gå på gaden.“ Har premiere.

2002 – „Park Fiction“ på Dokumenta 11 i Kassel – endelig politisk beslutning om byggeriet.

2003 – Konferencen "Unlikely Encounters" – kunstneriske interventioner i byens rum.

2005 – Åbning af parken – stor indvielsesfest. Problemer med Selvforvaltningen af parken.

Projekt

Beboerne i kvarteret, omkring Pinnasberg i St. Pauli bydelen, krævede at få en park i stedet for det planlagte kontorbyggeri ud til Elben. Området havde været et af de få grønne områder, i det tætbebyggede kvarter, men i stedet for at bruge de traditionelle protestmuligheder, engagerede lokale kunstnere, musikere, husbesættere og sociale aktiviteter sig i arbejdet med at organisere en „parallel planlægningsproces“ og en kollektiv „ønskeproduktion“ og stillede ved den lejlighed spørgsmålet: Hvem bestemmer egentlig over det offentlige rum og hvordan kan man åbne det for private ønsker?

Kunstnerne, Cristoph Schäfer og Cathy Skene, blev af Hamborgs Kulturforvaltning opfordret til at udarbejde et projekt for det offentlige rum. De var allerede en del af det lokale initiativ og udarbejdede i samarbejde med „Havnefrontforeningen“ et koncept for „Park Fiction“.

I 1997 blev der opstillet en „planlægningscontainer“ på området. Nabobeboere – børn, unge, ældre deltog med ideer og tegninger og foreslog:

„Sørøverindebrønd“ (som det hedder på tysk) – blev ikke bygget.

Friluftssolarium.

Flyvende tæppe – et bølgende stykke græsplæne inspireret af AlHambra.

En tulipanmark – som referer til tulipan-tiden i Tyrkiet.

Hundehave og puddelformet buksbom – et tribut til den nærliggende „Gyldne Puddel Klub“.

Mobile "palmeøer" – i dag den helt store fotoopportunity.

Postkasser - for unge der ikke vil have deres post kontrolleret.

Kunstnere og arkitekter udarbejdede plantegninger efter borgernes ønsker. Der blev arrangeret en række events i forbindelse med denne „ønskeproduktion“: Walkman guidede ture, workshops, diskussioner og er havebibliotek. Filmen „En dag vil ønskerne forlade boligen og gå på gaden“ havde premiere i 1999 og blev vist både lokalt og over hele verden sammen med udstillinger af „Park Fiction“. Filmen viser „et tidspunkt, hvor politik, kunst og undergrundsmusikken gjorde alle klogere“. Filmen viser også en hurtig gennemgang af havekulturen fra arabiske haver over Coney Island til det 20. århundredes „meget omdiskuterede parker“.

Højdepunktet var deltagelse i Dokumentar 11 i Kassel, hvor beboernes tegninger, visualiseringer af processen og filmen blev vist. Disse aktiviteter var med til også at skabe en stor mediebevågenhed om projektet - noget der har været afgørende for projektets overlevelse. Derfor var det måske ikke tilfældigt, at den endelige politiske beslutning om at sætte byggeriet gang (og dermed stoppe et stort kontorbyggeri) faldt sammen med at „Park Fiction“ fik stor opmærksomhed på dokumentarudstillingen.

Styrken ved projektet var at kunne kombinere en høj offentlig profil, gennem medier, med kunstudstillinger med en stærk lokal forankring. Udgangspunktet for projektet var den troværdighed, som de lokale borgere aktive deltagelse bidrog med. At det trods det positive udfald alligevel tog over 10 år fra ideen blev undfanget, til parken stod færdig, er i følge Christian Schäfer en konsekvens af det spørgsmålstegn, som hele projektet stillede ved den traditionelle planlægningsproces, hvilket til tider gav anledning til hård modstand mod projektet.

„Den Kollektive Ønskeproduktion handler om at bestemme hvad byen er på ny, at lægge et anderledes net du over byen - tage byen til sig og spille efter andre regler.“

Det var derfor en meget bitter pressemeddelelse, der blev udsendt i forbindelse med åbningen af parken den 22. august 2005. „Åbning på gentrificeringens betingelser“. Der var to årsager til dette. Gentrificeringen skyldes byggeriet af store boligkomplekser langs den attraktive flodbred, med konflikter mellem de „oprindelige“ beboere og de nyankomne, hvor private vagtværn og til tider politiet gjorde det svært at gennemføre ideerne om et lokalt frirum. Den anden del af bitterheden var, at det var tanken at dokumentationen af selve processen, som den blev udstillet på Dokumenta 11, skulle være en del af parken – noget som også var aftalt med byen kulturforvaltning. Det blev i pressemeddelelsen tolket, som endnu en del af den til tider meget anstrengte relation mellem lokale myndigheder og Park Fiktion projektet.

Perspektiv

Erfaringerne fra Park Fiction Viser, at det gennem en fantasifuld og legende proces er muligt, at skabe en ”kollektiv ønskeproces”, hvor ”byens mangfoldighed, et åbent rum fyldt med potentiale og værdi”, bliver udfoldet. Kunstnere og arkitekter, der gennem deres evne til at sætte tegninger på ideerne, deres mediemagt gennem kunstudstillinger og andet, gjorde borgerne til mere ligeværdige aktører i byens dialog om byudviklingen. Situationen i Hamborgs St. Pauli kvarter er naturligvis unik, men der er mange af metoderne, der kan bruges i andre sammenhænge. Dog er det helt afgørende, at der modsat situationen i Hamborg, skabes en ligeværdig proces på andre måder.

SÜDSTADT TÜBINGEN - BORGERNE SOM BYGHERRER

Südstadt Tübingen: Borgerne som bygherrert

Baggrund:

Efter muren faldt, i 1989, var der ikke længere brug for fremmede tropper i Tyskland. Dette frigjorde bl.a. et 60 ha. stort areal i universitetsbyen Tübingen, der ligger syd for Stuttgart. Området ligger isoleret sydøst for Tübingens mid-delalderkerne med baneterræn og landeveje som barrierer. Området har et stort behov for nyt boligbyggeri.

Metode:

Kommunalt opkøb af grunde og salg til andelsbyggeforeninger, dannet af interesserede borgere. Krav om bæredygtigt byggeri og erhverv i stueetagen. Biltrafik er stærkt begrænset og parkeringen foregår i to store parkeringshuse. Tæt byggeri med 4 – 6 etager og kun få krav til arkitekturen.

Tidslinie:

1990 - De franske troppers planer om at forlade kasernerne offentliggøres.

1991 – Offentlig dialog og derefter udskrivelse af byplankonkurrence. Studerende rykker ind.

1992 – Afgørelse af arkitektkonkurrence – Tegnestuen LEHENDrei vinder. Offentlig diskussion af lokalplan.

1994 – Tübingen by køber kasernearealet og begynder istandsættelsen af eksisterende bygninger.

1996 – De første grunde sælges og faciliteter som sport og kultur påbegyndes.

1997 – Den første byggefase er udsolgt og de første rejsegilder fejres. Socialt boligbyggeri opføres.

2001 – Færdiggørelse af områdets to primære byrum.

2002 – "Südstadt" tildes, i Paris, den europæiske byplanpris.

2004 – det første delområde, Französisches Viertel er fuldt udbygget

Projekt:

Tübingen "Südstadt" har i de seneste år modtaget flere priser end noget andet byudviklingsprojekt i Tyskland. Det er lykkedes, at skabe det mangfoldige og levende kvarter, som man havde forestillet sig for 15 år siden.

Da de franske tropper annoncerede deres afgang, til de flestes overraskelse, blev der straks igangsat en åben proces, med byens borgere, hvor nogle overordnede principper blev slået fast:

1. Skabelsen af en funktionsblandet bydel med et bredt spektrum af livsformer, erhvervstyper og offentlige institutioner.
2. En videreførelse af kasernestrukturens store træk, gennem en bymæssig bebyggelse med små parceller.
3. En udformning af byrummene, der understøtter et rigt hverdagsliv.
4. Skabelsen af et attraktivt miks mellem de gamle kasernebygninger og nybyggeri.

Et af de store spørgsmål var om det var muligt, at bygge med så stor tæthed i et kvarter, der lå i byens yderzone. Dette var i modstrid med den, især dengang, gængse planlægning der umiddelbart ville have bygget enfamilieshuse, eller rækkehuse. Det afgørende, i den sammenhæng, var den hurtige og åbne debat om "urbane strukturer" og den positive modtagelse det fik i offentligheden og i den lokale presse. Argumenterne var mange, men især var der muligheden for at skabe en bydel, der bød på mange sociale kvaliteter (social kapital), især gennem den tætte og mangfoldige karakter. Som argumenter brugte man statistikker, der bl.a. viste, at der var to til fire gange så mange små forretninger i funktionsblandede kvarterer i forhold til monofunktionelle kvarterer. Flere skolebørn gik i skole, flere kvinder arbejdede lokalt, der var en langt større kontakt mellem beboere med og uden en etnisk baggrund. Flere mennesker vælger således, at arbejde selvstændigt. Der henvises også til andre undersøgelser der viser, at et flertal af boligsøgende faktisk søger en urban bymæssig beliggenhed, men at de flytter til forstaden på grund af f.eks. prisniveauet.

Andreas Feldtkeller, der var leder planmyndighederne i Tübingen fra 1972 til 1997, skriver i bogen "Go South"; "Fra begyndelsen af var derfor grundtanken at skabe en gennemført mangfoldighed, socialt, kulturelt og funktionelt gennem planmæssig fleksibilitet på hele det 60 ha. store udviklingsområde. Det er forudsætningen for at kvarteret bliver levende, at små og mellemstore virksomheder slår sig ned, kulturaktiviteter og livsformer som ingen behovsanalyse kan oplyse om".

Nøglen til denne mangfoldighed er således de fleksible, men små parceller som arealet blev inddelt i. Uden denne lille skala kan området ikke udvikles, og tilfredsstille mange forskellige behov. Han henviser til Jane Jacobs og hendes tese om, at nye opstartsvirksomheder har brug for gamle og billige lokaler og omvendt. Han henviser også til den østrigske byplanlægger, Hermann Knoflacher, der hævder at livet på byens gader og pladser først er muligt, når bilejeren er nødt til at gå lige så langt til sin parkerede bil, som til det nærmeste offentlige transportmulighed.

Funktionsblanding og den lille skala

Grundideen for udviklingen, af Tübingen Südstadt, er en blandet bydel som udgangspunkt for en levende bykultur. Blandingen giver en nemmere hverdag med korte afstande til f.eks. indkøb. Der tilstræbes en vertikal blanding, hvor grundtypologien er byhuset med erhverv i gadeplan og boliger derafter. En undtagelse er de eksisterende kasernebygninger, hvor der i nogle tilfælde er rent erhverv. Begrebet erhverv bruges, men er åben for fortolkninger; det omfatter kontorer, butikker, værksteder, men også sociale aktiviteter. I 2002 var der 120 virksomheder med 750 medarbejdere. (den samlede plan opererer med 2000 jobs og 6000 beboere). Formelt tillades der i området erhverv uden væsentlige støjgener. Virksomhederne fordeler sig med 50% serviceerhverv, 20% produktion og håndværk, 10% butikker og 20% kulturelle og sociale aktiviteter, som f.eks. Tübinger Dukketeater. Der har kun været få konflikter mellem virksomheder og boliger, hvor det drejer sig om gener fra restauranter.

Kravet om erhverv, butikker eller værksted i stueetagen, gjorde også at boligforeningerne, i sagens natur, blev proaktive og fantasifulde i forhold til at tiltrække andet end boliger til deres stueetage. Ofte var det beboerne selv der åbnede et kontor, dyrlægepraksis, café osv. Lokaliseringen af erhvervsvirksomheder blev aktivt understøttet af de kommunale myndigheder, gennem en koordinering af ledige lokaler, og der er udviklet et mindre centrum for iværksætteri i området. Indenfor rammerne af byudviklingen af Südstadt, har Tübingen

også opført offentlige, sociale, og kulturelle institutioner der både henvender sig til de lokale beboere, men også til resten af byen. Byen har investeret ca. 120 millioner i fællesfaciliteter, skoler, børnehaver osv. Disse er finansieret gennem grundsalg.

Tæthed og aktivisering af eksisterende bygninger

I Südstadt blev der, på linje med andre bydele i Tübingen, bygget meget tæt (mellem 250 og 400% og mellem 150 og 200 beboere/arbejdspladser pr hektar) af flere grunde:

Tübingen har, som „en by i landskabet“, så godt som opbrugt muligheden for at bebygge „greenfields“. Udover at bevare landskabet giver tætheden også mulighed for en „by med korte afstande“, hvor trafik til fods eller med cykel er et reelt alternativ til bilkørsel. Tætheden giver også et urbant byrum, hvor bygningerne grænser direkte op til byrummet og dermed muliggør en mere intensiv interaktion mellem gade og bygningernes erhversarealer.

Tübingen har stor efterspørgsel og så høje grundpriser, der gør at grundpriserne til tider udgør 50% af de samlede byggeomkostninger. Lejesituationen er, p.gr. af universitet i Tübingen med 40.000 studerende, også presset. Det har derfor været vanskeligt, at skaffe billige boliger til borgere med lave eller mellemindkomster. Gennem den høje tæthed er kommunen i stand til at sælge grundene i Südstadt til en pris, der holder udgifterne til grunden på 7 – 14% af de samlede byggeomkostninger. Dette giver også et bedre socialt miks i bydelen.

De fleste af kasernebygningerne er blevet bevaret og ombygget. Ombygningen blev gennemført gradvist, hvilket gav midlertidige lejemål med en billig husleje. Dette tiltrak i en tidlig fase mindre virksomheder, kunstnere o.a. Tidligt blev der også indrettet kollegier for studerende og en folkeskole. Dette var med til hurtigt at give bydelen et liv, der ellers mangler i bydele under opførelse.

Byggefællesskaber og parcellering.

Det er overvejende byggefællesskaber – familier, enlige, erhvervsdrivende, og investorer, der slår sig sammen for i fællesskab at opføre en bygning. Gruppen får en grundoption, hyrer en arkitekt (der pludselig får den gamle arkitektrolle tilbage) og bygger til kostpris. Dette giver fire fordele:

1. De kommende beboere er tidligt involveret i byggeriet og kan derved få deres ønsker realiseret. Dertil kommer at man i fællesskab har råd til yderligere faciliteter som værksteder, sauna, fælles terrasse osv.
2. De samlede omkostninger ligger efter de hidtidige erfaringer væsentligt under markedspriserne – op til 30% billigere for en bolig af relativ høj kvalitet.
3. Beboerne lærer hinanden at kende tidligt. I planprocessen opstår der husfællesskaber, der også kan blande sig i planlægningen af kvarteret.
4. Byggefællesskaber realiserer en stor mangfoldighed af koncepter – sociale, økologiske, arkitektoniske etc. At lade brugerne selv optræde som bygherrer afslører hvor mange forskellige behov, drømme, krav osv., der findes.

Grundenes størrelse (bredde) er ikke fastlagt på forhånd og kan derfor tilpasses de enkelte bygherrers ønsker. Der er kun få begrænsninger i bygningernes udformning er undgået for at sikre en æstetisk mangfoldighed

Normalt findes der en række indvendinger mod at bo i den tætte by; man er for anonym, alle bygningerne er ens, man har ingen indflydelse på planlægningen, eller udformningen af boligen. Ved at bygge i byggefællesskaber imødegås disse forbehold, og dermed gøres det attraktivt, for en større gruppe mennesker, at bo i en bymæssig bebyggelse.

Offentlige rum og trafik

I tætte bebyggelser er det nødvendigt, at opfatte de offentlige rum som opholdsrum, frem for trafikrum, for dermed at gøre det attraktivt at opholde sig i byrummene. I Südstadt kvarteret er det primært tilladt at køre for at levere varer osv., men parkering foregår i kvartersgaragerne. Der er naturligvis korttids parkeringsmuligheder for handicapbiler, kunder, besøgende etc. Beboere betaler for parkering, hvilket ikke er uden problemer med behovet for kontrol og information. Dog er accepten af parkeringskonceptet højt blandt beboere

og erhvervsdrivende, fordi kvaliteten af det offentlige rum er mærkbart højere. Det offentlige rum bliver ofte opfattet som en stue, og bruges intensivt.

Borgerdeltagelse og integration

Den væsentligste form for borgerdeltagelse er princippet om byggefællesskaberne som allerede nævnt. Dertil kommer også borgerinddragelsen i udviklingen af konceptet i år 1992/93, hvis resultater blev indarbejdet i planerne for området. Siden 1998 har der været en omfattende borgerinddragelse i forbindelse med udformningen af de offentlige rum, der blev udformet af borgere og erhvervsdrivende og realiseret, så vidt det var teknisk og økonomisk muligt. De to store pladser Lorettoplatz og Französischer Platz er blevet til på denne måde. Erfaringen fra denne proces er, at accepten af borgerplanlagte offentlige rum, og ønsket om at vedligeholde dem, er høj. Dette har også ført til, at der er opstået en borgergruppe, „Forum Französisches Viertel“, der aktivt deltager i kvarterets ve og vel.

Et overordnet mål for byudviklingen er en styrkelse af det sociale miks gennem en integration mellem de forskellige befolkningsgrupper; de „alternative“, ved siden af de „normale“, de ældre, med de unge, enlige og familier, etniske og ikke etniske tyskere osv. Gennem den store mangfoldighed af byggerier er det også lykkedes at skabe et tilsvarende socialt mik.

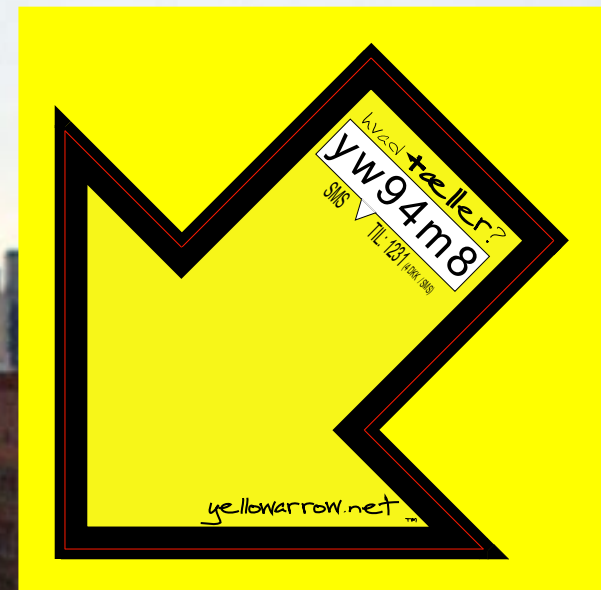
Perspektiv:

Billige boliger, glade aktive beboere, byliv, offentlige byrum af høj kvalitet, æstetisk og social mangfoldighed osv. kan man forlange mere? Og hvorfor er Tübingen modellen ikke allerede blevet kopieret? I Tyskland er det ikke ualmindeligt at bruge byggefællesskaber, men det er unikt, at det bruges som et bærende byplankoncept for at skabe en fleksibilitet, der igen giver plads til at den enkelte kan udfolde sine evner og engagement.

Det er vigtigt at huske at Byen Tübingen er en universitetsby med et højt antal ressourcestærke borgere. Som det formuleres i en artikel om Südstadt, så stemmer 40% af beboerne i kvarteret på de Grønne. En måde at se denne form for byudvikling på, er ikke kun evnen til at tiltrække de ressourcestærke beboere, men i højere grad at gøre en mere aktiv indsats for at fuldende det sociale mik ved at skabe andre typer boliger, der ikke kræver de samme kræfter og engagement som et byggefællesskab gør.

YELLOW ARROW: NYE MEDIER I BYENS RUM

1

2

3

4

5

6

Write New

TIL 1231

ywt6i7 your text here

Write New

TIL 1231

ywt6i7

Write New

TIL 1231

ywt6i7 your comment here

YELLOW ARROW™
[SUBSTANTIV] Det globale kunstprojekt om lokale oplevelser.
[VERBUM] At efterlade og opdage beskeder, som peger på det der tæller.

UDVÆLG
Find et sted, som taler til dig, noget du vil udpege, en detalje som tæller. Marker stedet med et Yellow Arrow klistermærke. Gør ikke skade på offentlig eller privat ejendom. Det er ganske enkelt. Spørg om lov først.

BESKED
Vær med i samtalen. Send en SMS til 1231* og fortæl historien bag din pil. (Se billede 📱 + 📱) Begynd beskeden med pilens unikke kode efterfulgt af din korte tekst på max 150 tegn.

FIND
Hold øjnene åbne. Når du ser en Yellow Arrow, så send en SMS med pilens unikke kode til 1231* for at se hvad der tæller. (Se billede 📱 + 📱) Pilens oprindelige besked vil straks blive sendt til din telefon.

KOMMENTER
Start en dialog om andres pile. Send en SMS, der begynder med et udråbstegn '!' efterfulgt af pilens unikke kode. (Se billed 📱 + 📱) Din besked vil blive videregivet til den som oprindeligt placerede pilen.

OFFENTLIGGØR
Gør dit sted tilgængeligt for verden. Log på "My Arrows" på denmark.yellowarrow.net for at tilføje foto og sted til din pil. Opbyg din profil og bidrag til det globale galleri.

* 4 DKK /SMS

denmark.yellowarrow.net

Yellow Arrow is a trademark of Counts Media, Inc.
Yellow Arrow is presented by Urbanites.org in Denmark

Yellow Arrow: Nye medier i byens rum

Baggrund:

Der har altid været en trang til at udtrykke sig ukontrolleret i byens rum. Graffiti og tagging er en del af en ældgammel "tradition", og bliver normalt anset som et problem i byerne med store udgifter til fjernelse og rengøring.

Metode:

Yellow Arrow er, som navnet antyder, gule pile i form af små klistermærker, der kan klæbes op og pege på et sted, man mener er en historie værd. Hver gul pil er forsynet med en unik SMS kode og et telefonnummer, den kan sendes til. Sammen med koden sendes den historie, man ønsker at fortælle til telefonnummeret og folk som opdager pilen kan ved at sende samme kode til samme nummer få tilsendt den uploadede historie. På en Yellow Arrow webside kan man tilknytte fotos og stedsbeskrivelse til de uploadede historier og derved gøre dem tilgængelige på Internettet.

Projekt:

Yellow Arrow har oplevet en stor succes siden det startede på Manhattans Lower Eastside i 2004. I dag finder man de gule pile i 280 byer, i 22 lande, fordelt over hele jorden. Projektet udspringer af kombinationen af kendskab til SMS teknologien og interessen for at se byen på andre måder. Yellow Arrow blev således introduceret på Conflux festivalen, hvor temaet var den "psykogeografiske" måde at undersøge det urbane hverdagsliv gennem kunstnerisk, teknologisk eller social praksis. En artikel i Wired Magazine satte gang i en udvikling, der bl.a. bragte Yellow Arrow til Danmark som et af de første lande uden for USA.

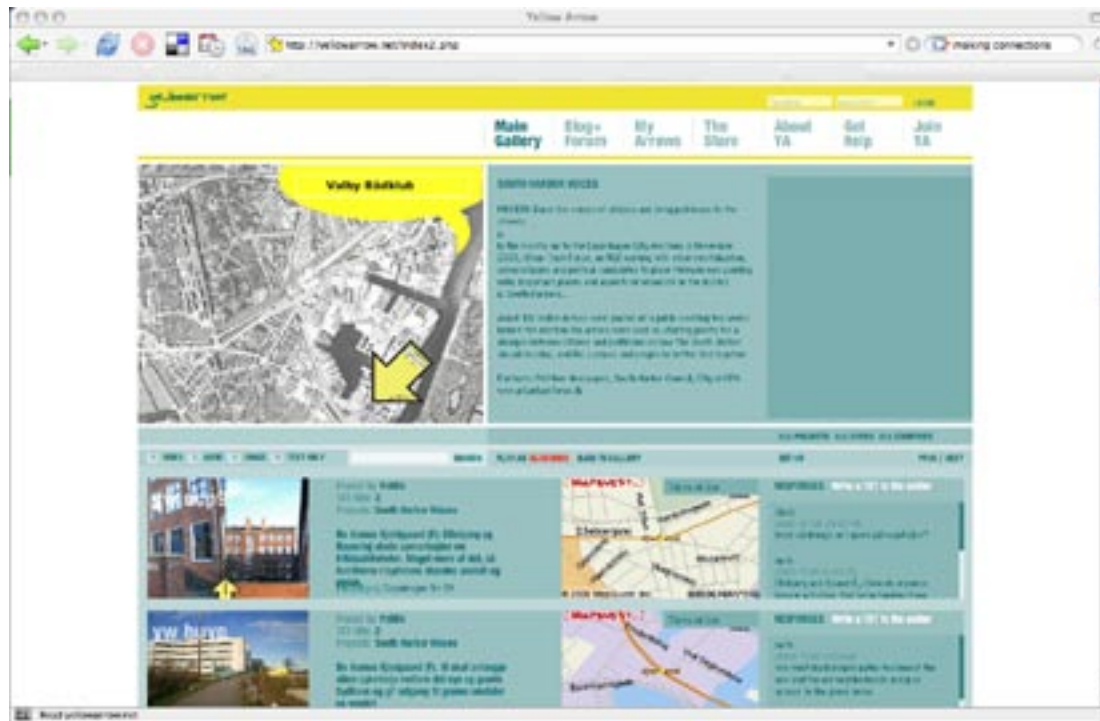
Udover en stor medieinteresse, også i forbindelse med de danske gule pile, blev Yellow Arrows projektet anerkendt som en anderledes måde at opleve byerne på gennem udgivelsen af Lonely Planet bogen "Experimental Travel". Bogen har bl.a. én af de første gule pile i Danmark med og den peger på Sydhavnsgade i Københavns Sydhavn!

Brugen af de Gule Pile viste sig af være meget fleksibel og blev brugt i mange forskellige sammenhænge – kunstudstillinger, rejsemesser, bygguider, og spil i byen. Urban Task Force har ved flere lejligheder brugt Yellow Arrow til, at kortlægge et område ved at tilfældige forbipasserende opfordres til at fortælle deres historie om det sted de bor eller passerer forbi. Brugen af Yellow Arrows er ligeledes blevet anvendt som et demokratisk værktøj i Urban Task Force projektet "Sydhavnens Stemmer". Dette blev der refereret til i en artikel om "nye medier" fra januar 2006.

Perspektiver:

Brugen af nye medier som f.eks. mobiltelefoner, eller andre mobile enheder bliver forstærket af muligheden for at stedsbestemme denne enhed og især gå på nettet og dermed flytte Internettets dynamik ud i byens rum. Dette kan føre til nye former for byliv, som Yellow Arrow kun er et første eksempel på.

Internettet er godt i gang med et generationsskifte fra passiv envejskommunikation til interaktiv tovejskommunikation. Wikipedia er nok det mest oplagte eksempel, hvor der både er tale om at viden af (som regel) høj kvalitet bliver formidlet, men også at artiklerne i encyklopædien bliver til gennem samarbejde og konsensus (i de fleste tilfælde) mellem frivillige bidragydere. Andre eksempler på websites der består af brugernes egne bidrag er: Flickr (fotos), De.licio.us (links) og Youtube (Video). Websitet MySpace (musik og netværk) har over 100 mio. registrerede brugere (profiler) og var det 6. mest besøgte website i 2006. Det blev sidste år blevet købt af Rupert Murdochs News Corporation. YouTube blev officielt lanceret i december 2005 og i dag bliver der dagligt uploadet 65.000 videoer som ses af ca. 100 millioner mennesker – også dagligt.

Blogging er i høj grad en del af dette fænomen, og mange medier forsøger at bruge den energi, der ligger i at folk skriver det, der falder dem ind, og som de (måske) har mere forstand på end andre. Blogs er ofte også først med de nye historier og har en utrolig styrke i at linke til hinanden og udveksle viden på den måde. Det Koreanske Ohmynews er et succesfuldt eksempel på hvordan et helt nyt medie er baseret på læsernes egne historier. Her bliver læsernes historier redigeret og suppleret af professionelle journalister. Ohmynews bliver i denne tid udvidet til også at omfatte Japan og Taiwan. Traditionelle medier har i dag diskussionsfora eller blogs for f.eks. chefredaktøren, men der ligger klart et uudnyttet potentiale her.

I dag er der (endelig) en tendens til at disse aktiviteter på Internettet ikke behøver kun at foregå foran computeren. Netop i tilfældet MySpace er der i USA blevet lanceret en 3G telefon (Helios), der har indbygget mulighed for at uploade fotos, chatte osv. på sin MySpace profil på nettet. Brugen af et mobilt Internet bliver også i de kommende år understøttet af de såkaldte "location based services" eller LBS, der kan bruges til f.eks. af finde ud af hvor vennerne er henne (f.eks. Telia i Sverige). Teknologien bliver for alvor udbredt i USA i de kommende år på grund af myndighedernes krav om at telefonen kan lokaliseres når man foretager et nødopkald. Teknologien har nogle oplagte etiske udfordringer, der har lagt en dæmper på brugen af LBS. I Storbritannien har teleselskaberne udviklet en "Code of Conduct", der bl.a. slår fast at LBS skal være et tilvalg så man undgår spam på telefonen.

Fænomener fra Internettet vil derfor langsomt forlade computerens statiske univers og bevæge sig ud i det offentlige rum. Med den appel, der ligger i at udveksle viden og skabe netværk via Internettet vil muligheden for at skabe nye dialog og mødeformer i byens rum ligge lige for. Sociallight er eksempel på dette, hvor beskeder, billeder eller lydstumper automatisk knyttes til et sted. Omvendt kan man modtage en besked på sin mobil, hvis man befinder sig på det sted, hvor der er efterladt en besked. Samme teknologi gør det i dag muligt at uploade sine fotos fra sin mobiltelefon til Flickr med et såkaldt Zone Tag, der automatisk registrerer, hvor billedet er blevet taget. Sociallight supplerer muligheden for at udveksle oplevelser eller informationer om steder i byen med en anledning til at mødes med venner eller folk, der også er en del af netværket.

Nyt liv til byen

Der er mange eksempler på hvordan elementer fra et virtuelt univers optræder IRL (in real life). "Big games" omfatter for eksempel et "Pac-manhattan" spil i gaderne omkring Washington Square Park på Manhattan eller projektioner af "Space Invaders" på husfacader, hvor man kontrollerer skyderiet ved at bevæge kroppen. Spillet "Botfighters", der er udviklet i Sverige har over 40.000 spillere og anvender en kombination af SMS og GPS til at lade folk jage hinanden. I diskussionen om metoder til at skabe en mere levende by er der således inspiration at hente fra elementer på Internettet eller en kombination af det offentlige rum på nettet og IRL.

Et meget konkret eksempel er "Accessible Barcelona", hvor kørestolsbrugere registrerer de steder i byen, som er utilgængelige på grund af kantsten trapper osv. Resultatet er i dag en omfattende og meget detaljeret viden om, hvor i byen, der kan sættes ind overfor barrierer for kørestolsbrugere. Og dette eksempel kunne suppleres med utallige andre registreringer af, hvor byens indretning kunne forbedres, men det lægger også op til anbefalinger af nye og oversete steder i byen. Det næste skridt kunne så være at diskussionen af, hvordan man løste problemer i byen eller skaber nye ideer/initiativer, der styrker livet i byen, bliver taget i en åben arena. Netop Wikipedia kunne her være et forbillede for en sådan diskussion med brugen af forskellige former for dialog, der skaber en fælles vision.

Et eksempel på et sådant initiativ er LIFT (London International Festival of Theatre) der har introduceret projektet "LIFT New Parliament", hvor det er samtalen (parliament – fra fransk "parler" – at tale) der i fokus. Teatret ser sin rolle som en "forandrings katalysator" der helt konkret går ind i et givent byområde og diskuterer med de lokale beboere, hvad der kunne gøres for at forbedre deres lokalsamfund. Til dette har de netop afholdt en arkitektkonkurrence (med afstemning på nettet), og resultatet er en teltkonstruktion, der både giver mulighed for store projektioner på selve teltdugen og skabe rammer for diskussioner eller andre aktiviteter (teater f.eks.) under teltdugen.

COMMUNITY GARDENS – FRA BRAK TIL BLOMSTER

Community gardens – Fra brak til blomster

Baggrund

I 60'erne og 70'erne fandtes der mange øde byggetomter i New York. Baggrunden var ofte at grundejerne havde brændt deres huse ned, for at undgå at betale en netop indført høj ejendomsskat og i stedet indkassere forsikringen. Disse brandtomter lå ofte i tæt befolkede områder uden grønne områder.

Metoder

Spontane indretninger af haver på brandtomterne. Dannelse af netværk som "Green Guerillas". Oprettelse af en kommunal koordinering for tildeling af midlertidige tilladelser til haver. Hjælp til borgerne gennem støtte til hegn, jord, planter osv.

Tidslinie

1973 Liz Christy Garden – den første have i New York.

1973 Stiftelse af foreningen "Green Guerillas".

1978 Oprettelsen af det første kommunale koordineringskontor (Operation Green Thumb).

1979 Oprettelse af "American Community Garden Association".

2006 – I dag er der ca 700 "Community Gardens" i New York.

Projekt

Det var først naboerne til de mange brandtomter, der greb ind og forsøgte at forhindre et tiltagende forfald i kvarterene. I det samme år, som den første have blev "indtaget", blev organisationen "Green Guerillas" oprettet. Denne eksisterer stadig og fungerer, sammen med andre lignende organisationer, som støtte for arbejdet med "Community Gardens" gennem uddeling af redskaber, frø og viden om planter.

I de første år fungerede haverne uden nogen form for formel ramme og bevægelsen bag "Community Gardens" opfordrede de kommunale myndigheder til at oprette et centralt kontor for indgåelsen af lejeaftaler. Resultatet var "Operation Green Thumb" i 1978, der gjorde det muligt at indgå årlige kontrakter med mulighed for forlængelse. I dag stiller "Green Thumb" også materialer som hegn, redskaber, frø etc. til rådighed. Som regel fungerer det sådan at de aktive i en "Community Garden" har en nøgle til haven, der således er lukket når ingen af "gartnerne" er til stede.

Haverne fungerer som et positivt bidrag til det lokale kvarter og dermed også til stigende grundpriser. Derfor kan de vellykkede haver være deres egen værste fjende i form af en potentiel bebyggelse af grunden. En del af haverne er dog i privat eje eller er blevet købt ud, af de kommunale myndigheder.

Cultivating the future

"Community Gardens" er ikke kun et fænomen i New York, men har inspireret til lignende projekter mange andre steder. Et eksempel er WEN eller Womans Enviromental network i London, hvor netværket har etableret projektet "Cultivating the future". Her støttes kvinder med immigrant baggrund i, at dyrke deres egne grøntsager – noget de ofte har gjort i deres oprindelseslande. Derved sparer de både penge, styrker selvbevidstheden og de får en anledning til at bryde den isolation kvinderne ofte befinder sig i. Dertil kommer at nyttehav-erne bidrager til mere aktive grønne områder i kvarterer, der ofte er forsømte og nedslidte.

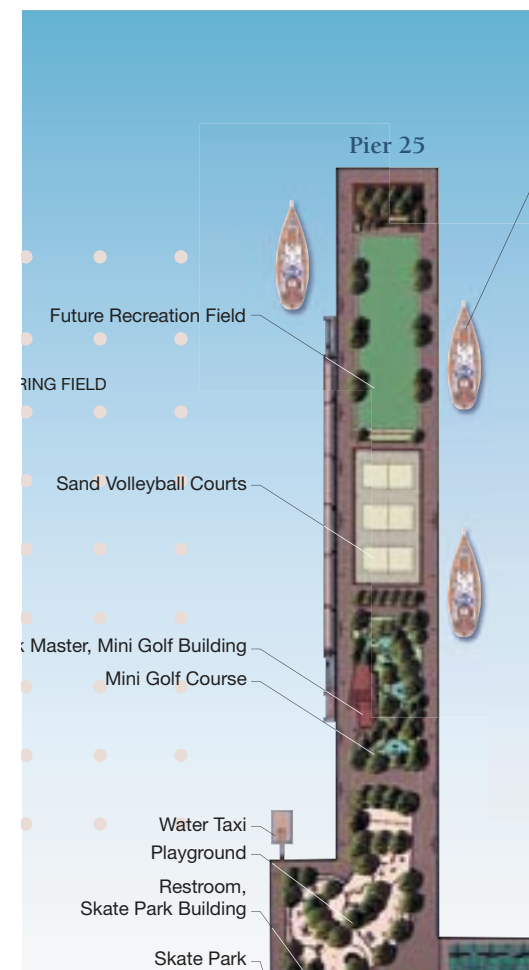

“En nyttehave ved havnefronten”

Nyttehaven ved havnefronten var en midlertidig offentlig skulptur af billedkunstnerne Marie Markman, Jesper Dyrehauge og Nis Rømer. Nyttehaven med rabarber, jordbær, krydderurter, og grøntsager til offentlig brug blev etableret i forbindelse med udstillingen “City Rumble”, på Overgaden på Christianshavn.

Området på Christianshavn, hvor haven er placeret, ligger stort set ubenyttet hen, efter normal arbejdstid, og i dagtimerne bruges området mest som gennemgang til og fra bygningerne. Visse steder kan man være i tvivl om havnefronten overhovedet er offentligt område eller ej. Anerkendte arkitekter og billedhuggere er via deres arbejde repræsenterede ved havnefronten og alligevel har man ikke formået, at gøre det til et sted, som folk har lyst til at bruge.

Nyttehaven er et forsøg på at være med til at redefinere, hvordan billedkunst kan indgå i og være med til at forme offentlige rum. Vi vil skabe debat omkring, hvordan vi kan gøre disse områder til en del af byen og bidrage til en større bredde i, hvilke typer kunst man møder, når man færdes der.

Pier 25 er en selvgroet park, der opstod på en forladt pier ud til Hudson floden. Idag er byggeriet af en helt ny pier igang og man har valgt at genskabe minigolfbaner og beachvolley, men hvor det er blevet mødt med lokal skepsis - især fordi man har kopieret de æstetiske aspekter frem for at samarbejde med de lokale ildsjæle, der var drivkraften bag den oprindelige Pier 25

CITY MINE(D) – URBANE INTERVENTIONER

City Mine(d) – Urbane Interventioner

Baggrund

City Mine(d) blev skabt på baggrund af en urban social bevægelse i 1990'ernes Bryssels. Bevægelsen var en reaktion imod situation i 1990'ernes Bryssels, hvor en svag og fragmenteret offentlig sektor, var splittet og civilsamfundet og en spekulativ ejendomssektor gjorde ethvert spontant urbant projekt næsten umuligt at realisere.

Det fragmenterede bystyre og den markedsdrevne byudvikling i Bryssels, førte bl.a. til skabelsen af overskydende eller marginaliserede offentlige rum, der ofte forstærkede et områdes dårlige image. Sociale og kulturelle interventioner i det offentlige rum kan stimulere netop skabelsen af et positivt image og gennem en mere uformel arbejdsform, kan man også nå uformelle grupper, der ellers falder igennem mere institutionaliserede aktiviteter.

Metode

Midlertidige aktioner, arkitektoniske, kunstneriske, politiske, ofte af en legende karakter, der stillede spørgsmål ved den vante opfattelse af byen. Aktivisering af forsømte dele af byen gennem f.eks. spontane friluftsfilm. Skabelse af netværk og understøttelse af andre netværk, eller at arbejde med urbane interventioner ved at fungerer som projektbase. Afholdelse af symposier og konferencer for at opbygge et internationalt netværk.

Projekt

City Mine(d) er et eksempel på en non-profit organisation, hvis mål var at støtte uformelle og svage civile aktørers mulighed for at realisere selvorganiserede, selvinitierede projekter – "urbane interventioner" – der gjorde positiv brug af byens potentialer. Samtidig med at den støttede uformelle gruppers projekter ønskede City Mine(d) at give dem større indflydelse på de institutioner og strukturelle forhold, der satte rammerne for byudviklingen i deres lokalområder. De uformelle aktører var her lokale og kvarterbaserede grupper, unge, kunstnerkollektiver, og andre former for byaktivister.

Citymine(d) blev etableret i Bryssels i 1997 primært ved hjælp af offentligt tilskud fra "The Flemish Community Commission" (De flamsktalendes regering).

Siden etableringen har organisationen gennemført omkring 70 forskellige former for urbane interventioner. Organisationen er løst organiseret omkring en kerne på 7 fastansatte, der etablerer samarbejde med kunstnere, andre urbane aktivister, lokale borgere og organisationer. Organisationen har grene i London og Barcelona og gennemfører aktioner, konferencer og projekter, der for det meste har en midlertidig karakter. Citymine(d) finansieres fra mange forskellige kilder. Et projekt som Tripolis er f.eks. finansieret af EU. Arbejdsmetoderne for gruppen har vakt international opmærksomhed og har været genstand for flere videnskabelige studier.

Helt konkret understøttes selvorganiserede projekter gennem opbygning af et "multilokalt støttenetværk". For at realisere deres projekter kan uformelle grupper behøve netværk til andre civile grupper, til offentlige myndigheder eller til private sponsorer på lokalt, nationalt eller internationalt niveau. Gennem dette netværket får projektmagere adgang til viden og støtte til koncept- og projektudvikling, hjælp med at få tilladelser fra forskellige myndigheder, og finansielle ressourcer.

Ved at trække på det opbyggede netværk, mobiliserer City Mine(d) en støttende "koalition" til at bakke op om de foreslåede projekter.

Et eksempel på gruppens arbejde var i forbindelse med udvidelsen af det i forvejen enorme EU parlament. Den lokale argumentation var at det voldsomme byggeri ville skabe endnu mere kontorbyggeri i området, der allerede havde en meget stor andel kontorer - 32% af kontorerne i Bryssels. Dette ville f.eks. skabe endnu flere trafikgener for de lokale beboere. Som ikon for denne udvikling stod den gamle Leopold station, der efter planerne skulle nedrives. Man skabte en midlertidig frizone i den tomme stationsbygning, ved at besætte den. Dette skete under mottoet "Være tilstede, men ikke være i mod". Gennem diskussionsarrangementer, gadefester, og mindre aktioner i kvarteret, blev der skabt en åben offentlig dialog om bydelens fremtid set i forhold til den planlagt udvidelse af EU Parlamentet.

Gennem deres utraditionelle stil og især ved at stille en platform til rådighed for en åben diskussion af byudviklingen lykkedes det, at skabe opmærksomhed om stationens og kvarterets skæbne. Både lokalt og mere bredt lykkedes det, at fange de større mediers interesse. Selv de lokale myndigheder støttede aktionen og flere hundrede medlemmer af parlamentet underskrev en opfordring til at bevare stationen og arbejde med udvidelsen af byggeriet og nabokvarteret. Dette understreger billedet af de muligheder der opstår, når man åbner for et frirum mellem den golde protest og planlægningen uden mulighed for indflydelse.

Der ligger derfor altid en form for politisk dagsorden i de projekter City Mine(d) arbejder med, men det er ofte mindre markante end det var tilfældet med Leopold Stationen. Her følger en beskrivelse af nogen af deres Urbane Interventioner:

Barake

I 2002 boede performance kunstneren Benjamin Verdonck en uge i et træhus, placeret på en 10 meter høj platform på Bara pladsen i Bryssels. Stedet er et overskudsområde med voldsom trafik og med en stor andel af immigrantsamfund fra Nordafrika. Igennem ugen var der forskellige aktiviteter, som offentlig morgenmad, minikoncerter, opråb på plakater, optræden, og et fælles måltid om søndagen hvor stedet fungerede som markedsplads. Gennem en daglig pressekampagne blev Benjamin gjort til den lokale og internationale reference for stedet. Pladsen fik et menneskeligt ansigt og et positivt billede af pladsen blev promoveret.

Hugo

Hugo er en ombygget campingvogn fra 1960'erne, der fungerede som en juicebar. Med oppustelige siddepladser og DJ, er Hugo et exotisk (Latino serveritricer) indslag i byen. Mellem 2002 og 2004 "dukkede" den op på forskellige steder i byen for på en positiv måde, at skabe opmærksomhed på stedet/pladsen og derved stille spørgsmålstegn ved den valgte måde at udforme stedet på.

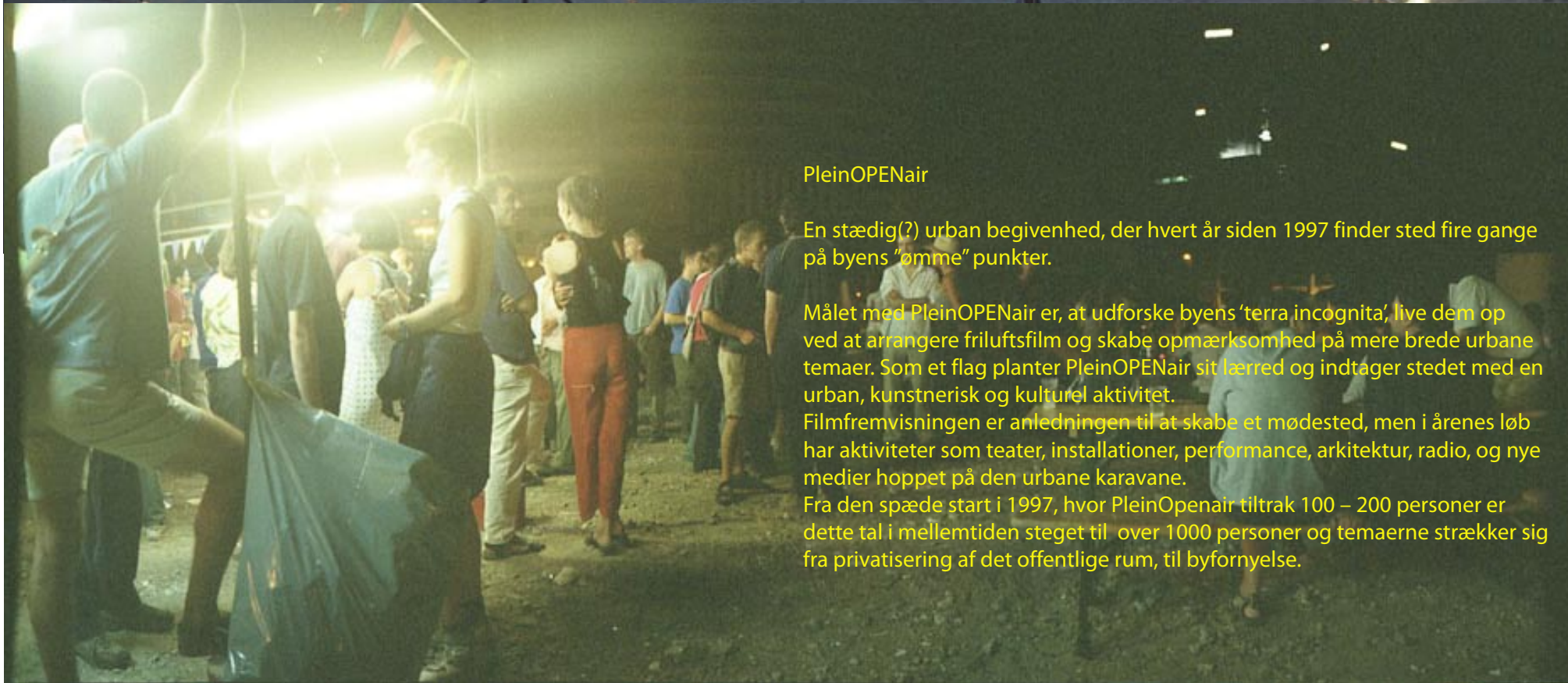

Limite Limite

Limite Limite var en markant bygning – et lokal landemærke for Brabant bydelen i Bryssel fra 1999 til 2004. Dette var starten på skabelsen af en lokal bevægelse. Limite Limite brugte et stort lokalt behov for et grønt område, som en mulighed for at områdets aktører kunne mødes og sætte kvarteret på den regionale dagsorden. Arkitekten Chris Rossaert designede en meget synlig 9 meter høj transparent struktur, der strakte sig ud over gaden og fungerede som udstillings- og mødested. Lokale beboerne blev involveret i udformningen og opførelsen af bygningen. Et lokalt jobtræningskursus inden for byggeindustrien benyttede byggeriet til at skabe en række lærepladser. Lokale skoler og gymnasier deltog i én, eller flere af projektets faser og også lokale butiksejere deltog i netværket.

Byggeriet fungerede som katalysator for et møde mellem områdets mange forskellige grupper. JP Morgan Guarantee Trust Company finansierede bygningen og påtog sig, at holde det opbyggede netværk ved lige. I 2004 måtte Limite Limite vige pladsen for en mere permanent bygning, men netværket fortsatte med at eksistere og byggematerialerne blev genanvendt i Relimite (Irland)

PleinOPENair

En stædig(?) urban begivenhed, der hvert år siden 1997 finder sted fire gange på byens "ømme" punkter.

Målet med PleinOPENair er, at udforske byens 'terra incognita', live dem op ved at arrangere friluftsfilm og skabe opmærksomhed på mere brede urbane temaer. Som et flag planter PleinOPENair sit lærred og indtager stedet med en urban, kunstnerisk og kulturel aktivitet.

Filmfremvisningen er anledningen til at skabe et mødested, men i årenes løb har aktiviteter som teater, installationer, performance, arkitektur, radio, og nye medier hoppet på den urbane karavane.

Fra den spæde start i 1997, hvor PleinOpenair tiltrak 100 – 200 personer er dette tal i mellemtiden steget til over 1000 personer og temaerne strækker sig fra privatisering af det offentlige rum, til byfornyelse.

TRIPOLIS

"Tripolis, Urban Art og det offentlig rum, blev lanceret i 2005 . Med temaerne "Midlertidige brug" i Bryssels, 'Medie og teknologi' i Barcelona og 'Transit zone' i London. Aktiviteterne blev opsamlet i et urbant forum i 2006 hvor Saskia Sassen var hovedtaler. Tripolis er støttet af EU programmet Culture2000

Ping Pong Projekt

Ping Pong Projektet, fra 2006, er igen et forsøg på at skabe dialog og nye møder mellem mennesker. Tanken var at lade ideer, holdninger og kreativitet "flyve" på nye måder på tværs af de etablerede skel. På den måde skabes en bevidsthed om det sted man bor eller opholder sig og de måder, der skabes kontakt på. Midlet til dette er bordtennisbolde, der flyver af sted i gennemsigtige rør som rørpost. Rørene overskrider de vante grænser og man kommunikerer ved at skrive små beskeder på boldene, før de sendes af sted. Projektet fungerer især i kraft at den fysiske, men radikalt anderledes, måde at sende sine tanker af sted på.

Perspektiv

Citymine(d) står for en unik kombination af et indgående kendskab til byens mange faglige og professionelle aspekter, men formår alligevel at skabe projekter, der med deres legende stil er i stand til at fange interessen blandt f.eks. forbipasserende på gaden. Et sted kalder de sig selv, og det netværk de har opbygget i Bryssels, London, og Barcelona, for de urbane "buccaneers" – noget der kan oversættes med en slags pirater. Byen har i høj grad brug for denne type "go-betweenes", der kan strække sine aktiviteter fra gaden ind på institutionernes mahognigulvene og tilbage igen, uden at miste sin troværdighed. De fungerer som en form for katalysatorer eller som hofnarren, der var i stand til at sige de ting, som andre ikke turde og alligevel få folk til at le.

NDSM - BYEN SOM BEHOLDER

NDSM - byen som beholder

Baggrund:

En række sociale og kulturelle initiativer, med rødder i Amsterdams besættelsesbevægelse, blev i løbet af 90'erne "hjemløse" på grund af et højere pres på ejendomsmarkedet. Amsterdam Kommune så dette, som en trussel for byens evne til at huse det kreative vækstlag. De områder langs floden IJ, hvor der i dag er blevet bygget nye byområder, KMNS, Java og Borneo, anses for at være mislykkede i forhold til at undgå monofunktionelle bydele.

Metoder:

Oprettelsen af en fond, til understøttelsen af omdannelsen af tidligere industribygninger, til uformelle kulturelle aktiviteter – musik, kunst, skatere osv. Brug af det tidligere NDSM værft til at lade de midlertidige aktiviteter og de uformelle vækstlag skabe et hotspot, som en del af en organisk byudvikling. Planlægning med åbne og lukkede strategier.

Tidslinie:

1978 – Dannelsen af "IJ industrial Building Guild", en sammenslutning af selvforvaltede kulturhuse.

1996 – Udgivelse af bogen "The Turning Tide", hvor teorien om "byen som beholder" blev formuleret.

1998 – Formulering af "Broedplaats Amsterdam" (rugekasse), der støtter det kreative vækstlag

1999 – Amsterdam Noord udskriver konkurrence om ny brug af NDSM værftets arealer.

2000 - Kinetisch Noord Fonden vælges og bliver ansvarlige for brugen af NDSM området.

2002 - Kinetisch Noord består af 7 personer og NDSM har 153 medlemmer.

2004 – Færdiggørelse af Ostvleugel, der rummer teateraktiviteter.

2006 – Overdragelse af "Kunststad" med 100 værksteder til kunstnerne.

2013 – Forløbige tidshorisont for NDSM projektet, men der arbejdes på forlængelse eller forankring.

Projekt:

NDSM er "den største rugekasse for kreativt talent i Holland" og beskriver sig selv i introduktionsmaterialet: NDSM er "et frirum, hvor mange forfriskende ideer og eksperimenter vil blive undfanget, hvor alle former for kunstnerisk udfoldelse og mindre håndværk vil gå hånd i hånd i det samme hus; et imponerende monument over en tabt industriel kulturarv."

NDSM arealet er det tidligere største skibsværft i Amsterdam, og ligger på den nordlige side af floden IJ, nordvest for hovedbanegården, i Amsterdam. Kraner, dokker, og de kæmpe haller, er de fysiske rester fra 100 års skibsbyggeri på området. Organisationen Kinetisch Noord (herefter kaldet NDSM) repræsenterer en stor gruppe af kunstnere, håndværkere, non-profit organisationer og målet er, at transformere områdets 80.000 m² (30.000 indendørs og 50.000 m² udendørs) til et eksperimenterende arbejdssted hvor:

1. Unge teaterskabere, billedkunstnere og performance kunstnere kan udvikle sig, som de har lyst.
2. En mangfoldighed af mindre virksomheder kan fungere ved siden af store kulturelle og kreative initiativer.
3. Udveksling og samarbejde kan skabe et sprudlende hele, der er store end summen af enkeltdelene.

Gennem arbejdet med at sørge for billige og eksperimenterende arbejdssteder, har kredsen omkring NDSM udviklet filosofien om "byen som en beholder". NDSM skriver: "Denne filosofi er i realiteten en alternativ form for byplanlægning, en byudviklingsstrategi hvor arealer/bygninger er reserveret for at tillade en "bottom up" udvikling af byområder.

Formålet er at skabe en levende by, hvor byboerne tager personligt ansvar for deres omgivelser, for at få frihed til at udvikle sig indenfor disse omgivelser. Byboere og borgere er ikke længere set, som passive forbrugere, men som ligeværdige partnere i udviklingen og kontrollen over, boliger, bygninger og kvarterer. Mens man forbliver bevidst om værdien af de eksisterende bygninger, er det også nødvendigt at anerkende værdien af forandring. Denne filosofi er en vigtig del af planerne for NDSM værftet."

Oversigt over konkrete aktiviteter:

De fleste aktiviteter foregår i den 20.000 m2 store hangarlignende hal med ca. 20 meter til loftet.

Oostvleugel (østfløjen): 2250 m2

Værksteder/prøvesale for teatre – Site specific, gadeteater, visuelt teater, kunst i det offentlige rum. ITW – International Theatre Workshop har prøvesale og artist in residence.

Kunststad: 8000 m2

Kunstnerbyen består af en stor struktur, der er bygget inde i den store hal, med værksteder i én eller to etager, der danner gade lignende forløb. Der bygges en grov struktur med elinstallationer, afløb og vand. Kunstnerne bygger selv resten og får dermed indflydelse på deres omgivelser samtidig med at prisen reduceres. Kunstnerbyen rummer ca. 100 værksteder, der varierer fra 50 m2 til 150 m2, med samlet grundareal på 5000 m2.

Noordstrook (Nordfløjen): 1900 m2

Store multifunktionelle haller for udstillinger, festivals, musik, teater, og performances kan afholdes.

Sectie 4: 5620 m2

Ungdomsaktiviteter med indendørs skatepark, klatrevæg, musik øvelokaler, ungdomsteater, lydstudier, værksteder etc. Området under skatebanerne rummer en hip-hop skole, en internet café og chill-out område.

Docklands hallen: 6000 m2

Hallen ligger ved siden af NDSM hallen og egner sig til store events, som udstillinger, musik, teater, danseforestillinger, markeder osv. Hallen kan rumme 5000 besøgende (ideelt for store houseparties) og fungerer som en indtægtskilde for NDSM.

Dazzleville Amsterdam: 900 m2

Midlertidige bygning på de udendørs arealer der bruges til udstillinger og workshops om planerne, for genskabelsen af værftsområdet

Heling X og Y

De to store ramper for skibsbygning, der bruges af kunstnere og håndværkere. Under ramperne har kunstnere indrettet deres værksteder og på toppen af rampe Y er NDSM kantinen placeret med en storslået udsigt ud over floden IJ og Amsterdams gamle bykerne. De rå og unikke udendørs arealer egner sig til arrangementer, sådan som den årlige "Over floden IJ festival".

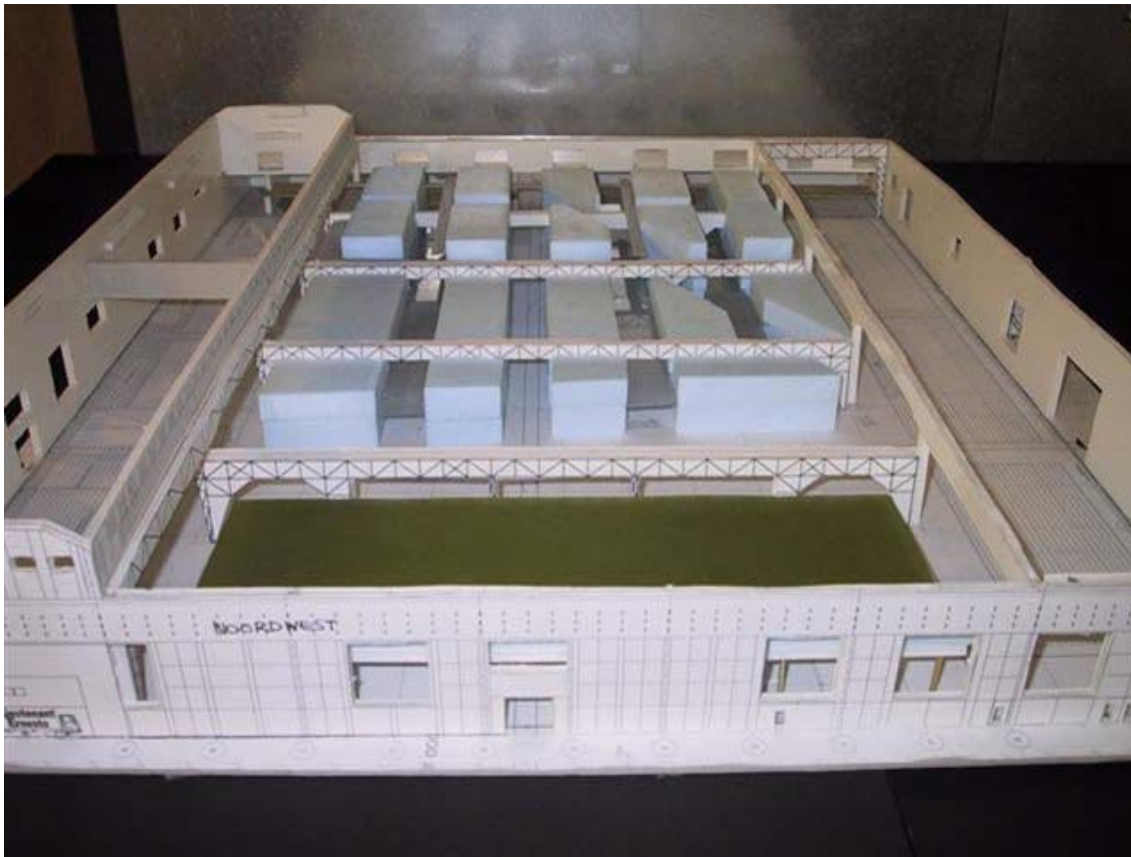
Vedvarende energi:

Varmepumpe, en vindmølle fastgjort til skibskranen og en tankstation, "God and Gas" med temaet "spiritualitet og bevægelse", hvor der sælges biodiesel.

Økonomi

1. Renovering af bygningen (beholderen): 3,5 mio. Euro (Kredit from Amsterdam Noord)
2. Indretning af bygningerne: 6.8 mio. Euro (BroedplatzAmsterdam) over 10 år
3. Omkostninger til organisation: 300.000 Euro om året (personale og kontor)
4. Indtægter fra udlejning: 22,7 Euro m2 om året eks. Moms og

Kunstnerbyen hvor en ny struktur, der rummer værksteder i flere etager bygges ind i den gamle værftshal på ca. 20.000 m²

Et agentur for midlertidige aktiviteter

I et studie udført i forbindelse med det europæiske projekt Urban Catalyst, (se også RAW casen) blev der udviklet en strategi for hvordan man kunne udnytte midlertidige aktiviteter, som NDSM værftet, til at skabe en mere dynamisk og innovativ byudvikling. Især blev der fokuseret på behovet for at tænke i udnyttelsen af de tidsmæssige mellemrum, der findes mellem det tidspunkt, hvor en funktion ophører og til, at der sker en ny udvikling. Det er i det tidsrum, hvor arealerne normalt ligger brak, at der argumenteres for, at brakperioderne rummer potentialer for at eksperimentere og tilføre den traditionelle planlægning det overraskende og uforudsete. Et hovedpunkt i forslaget fra Stealth group fra Rotterdam er at oprette et agentur for midlertidigt brug, der får en igangsættende og koordinerende rolle:

1. Dialog med områdets kerne aktører som grundejere, myndigheder og beboere.
2. Udarbejdelse af strategi for hvordan midlertidige aktiviteter kan bidrage til området.
3. Iværksætte og realisere konkrete pilotprojekter som f.eks. program eller arkitektkonkurrencer.
4. Indsamle viden om ledige arealer og afklare mulighederne for midlertidig brug af disse.
5. Indsamle ideer til projekter, med midlertidige aktiviteter og udvælge de bedste.
6. Støtte realiseringen af projekterne gennem kendskab til lokalplaner, bygningsreglement etc.
7. Opbygge erfarings- og projektdatabase hvor erfaringer udveksles og nye netværk opstår.

NDSM og konteksten

Dette område er en del af det helt overordnede planområde på 67 ha., som skabes af de industriområder på den nordlige del af floden IJ, der for en stor del ligger brak.

Den kunstige ø på 32 ha., hvor NDSM værftet ligger i det store byudviklingsområde, er derfor udset til at blive et "hotspot" i den nye bydel, der efter planen udvikler indtil 2020. Der er planlagt samlet at opføre 5.200 boliger, hvoraf 1500 er socialt boligbyggeri. og 270.000 m² kontor/erhverv.

Udover NDSM værftet, der beskrives nærmere, findes der på NDSM øen to andre aktører: Mediawharf, hvor bl.a. det Hollandske MTV flytter ind, DUWO og deres korttidsboliger for studerende og andre besøgende til Amsterdam.

DUWO er et af de største administratorer af kollegier i Holland og har i 2004/5 på NDSM øen "opført" 380 studenterboliger. De adskiller sig fra de fleste andre byggerier, ved at bestå af containere på 3 x 9 meter. Byggeriet er med til at trække liv til området og, især NDSM med deres mange kulturelle aktiviteter, gør det attraktivt at bo i området.

Målet med Mediawharf, medieværftet, er at skabe en cluster for virksomheder, der arbejder med medier. Det første konkrete kridt i den retning er, at det Hollandske MTV er ved at gøre én af de store haller klar til at flytte ind i.

Ijkantine er en stor restaurant i den tidligere kantine for NDSM skibsværftet. Bygningen fra 1957 bevares som en del af områdets kulturarv.

TH nye kollegieboliger bygget af containere.
TV Det nye medieværft, hvor bl.a. det hollandske MTV flytter ind.

NDSM manifest:

"NDSM feels at home among charletans and heros, underdogs and celebrities, brilliant dilettantes and scientists. In our own way we refuse to see the different disciplines as illustrations of an idea or a filling within a shape but we choose to make our own search for relevance, confrontation and meaning in the spaces between the disciplines. Precisely at the point where the borders become vague, is the point where the various disciplines are forced to reflect upon their own history and once again receive the chance to become radical again".

Rob Voeren, ansat i planmyndighederne i Amsterdam Noord og ansvarlig for udviklingen på NDSM og hele den nordlige del af IJ flodbreden. Et område på 67 hektar:

Erfaringerne fra byudviklingen på Java, Borneo og KMSN områderne i Amsterdam havneområder, var at de trods ønskerne om en mangfoldig bydel, blev til monofunktionelle boligområder. Derfor er udgangspunktet, i det nye store udviklingsområde på den anden side af floden, at forsøge sig med andre former for byudvikling. Man har bl.a. ladet sig inspirere af Urban Catalyst projektet og arbejdet med, at lade de midlertidige aktiviteter fungere, som motor for skabelsen af en mere urban form for by, med større mangfoldighed, socialt, kulturelt og dermed virkelig at skabe multifunktionelle byområder. Derfor er der sat en række initiativer i gang.

1. Skabe events i området. Dette for at gøre offentligheden opmærksom på, at området ikke længere er en utilgængelig industrizone, eller et utrygt braka-real. Der arrangeres derfor hvert år en festival, der oversat hedder "over floden IJ festivalen". Det støttes også af en række andre kulturelle initiativer og mange fungerer indenfor NDSM værftet, med masser af musik, teater, markeder osv.

2. Renovere de eksisterende bygninger og, at skabe kulturelle aktiviteter, restauranter m.m. for også at skabe aktiviteter, der med tiden også medfører, at virksomheder flytter til området tiltrukket af et levende miljø.

3. Området gøres tilgængeligt ved, at der i 2004 indføres en vandbus der med en halv times mellemrum sejler folk frem og tilbage gratis.

4. Der er blevet opført midlertidige boliger for studerende på området. Igen noget der er med til skabe et levende område.

Målet er, at skabe et Hot Spot i byen, og ikke bare for dem der en gang skal bo der, men for alle beboerne i Amsterdam og videre ud. I den proces er det væsentligt ikke at lade udviklingen gå for hurtigt, men i stedet tilstræbe en organisk udvikling. En af metoderne er, at skabe former for planlægning, hvor der kun er angivet nogle enkelte basisstrukturer, med plads til at lade udviklingen ske mere spontant indenfor disse rammer.

Et afgørende element i bestræbelserne, på at skabe et hotspot i byen, var at genbruge de store værftsbygninger til aktiviteter, der rettede sig mod det mere uformelle kulturliv. Man havde i en årrække oplevet, at dette urbane vækstlag var blevet svækket, og for at bevare Amsterdams status, som en kreativ by, især i konkurrencen med Rotterdam, besluttede man sig for at støtte arbejdet med at skaffe billige værksteder til kunstnere, teatre, musikere osv. Et af de steder, der fik et stort beløb (10 mio. Euro fordelt over 10 år), var NDSM. Man udskrev en konkurrence ved at sætte en annonce i avisen, hvor man efterspurgte kreative entreprenører og man valgte foreningen Kinetisch Noord, som ansvarlige for at gøre værftet til et kulturelt hot spot for området. Oprindeligt var det planen, at de skulle råde over området med de store værftshaller i 5 år, men det er nu blevet til 25 år i stedet for.

Området er allerede i dag blevet mere attraktivt og som et af de klareste symboler på dette, kan ses det hollandske del af MTV og deres beslutning for at flytte ind i én af nabohallerne, i det man kalder Mediawharf. Det giver naturligvis nogle spændinger mellem kommercielle og ikke-kommercielle interesser, men det vel netop i disse spændinger, at byen begynder at leve.

Map of Broedplaatsen Amsterdam

PROJECTS (SUBSIDIZED)

- 1 Plantage Doklaan
- 2 Krajenhoffstraat
- 3 Nieuwe Argentinie
- 4 NDSM-werf
- 5 Berbersstraat
- 6 Zeeburgereiland
- 7 Quarantainegebouw
- 8 Zeeburgerpad
- 9 Pakhuis Wilhelmina
- 10 Don Bosco School
- 11 Beijeraweg
- 12 Luycksterrein / Brouwershulje
- 13 Marcusstraat
- 14 Florijn
- 15 Jacob Obrechtplein
- 16 SMART Project Space
- 17 Voormalige Filmacademie
- 18 Bonte Zwaan
- 19 Spaarndammerstraat
- 20 Buyskade
- 21 Frederik Hendrikstraat
- 22 De Heining
- 23 Danzigerbocht
- 24 Pakhuis De Zwijger
- 25 De Grote Geusplein
- 26 Diderotstraat
- 27 HTS Wiltzanghlaan / Huyckstraat
- 28 Pnielkerk
- 29 Elektronstraat
- 30 Galerie De Vrijplaats
- 31 Raamgracht
- 32 1800 Roeden
- 33 De Wittenstraat
- 34 Petersburg
- 35 Edelsmedenschool
- 36 Echtenstein

PROJECTS (NON-SUBSIDIZED)

- A Westerdokseiland
- B Krelis Louwenstraat
- C Huygenslocatie

BROEDPLAATSEN – RUGEKASSER FOR KREATIVE TALENTER

Broedplaatsen – rugekasser for kreative talenter.

Projektet BoedplaatsenAmsterdam har siden 2000 skabt 950 billige arbejds- og levesteder for kreative over hele Amsterdam. Det er resultatet af et samarbejde mellem boligselskaber, lokale myndigheder, investorer/grundejere og ikke mindst med besættere og kreative fra alle discipliner og subkulturelle grupperinger.

Diskussionen om Kulturindustrien og de kreative byer føres også i Amsterdam og Boredplaats” er en del af den. Der er to fokuspunkter i projektet: Først og fremmest hensynet til at skaffe billige arbejdssteder for kunstnere etc. og hensynet til kvaliteten af byen Amsterdam.

De to ting er naturligvis ikke uafhængige af hinanden. Kombinationen af boliger, arbejdssteder og ataliers er ofte rugekasser for ny kunst og kulturel innovation hvor folk kan udvikle dere kreative talenter. Og i den proces bidrager man ofte også til dynamikken og livet i lokalområdet eller resten af byen. Derfor var konklusionen i Amsterdam at man ikke kunne leve uden disse ”kulturelle refugier” – ”Ingen kultur uden subkultur”

Projektets mål er derfor at støtte arbejdssteder for: professionelle individuelle udøvende eller visuelle kunstnere, grupper af kulturelle entreprenører (kunstnere, små virksomheder – kulturelle serviceydelser og temnikere)

Finansiering

Der er afsat 3 mio. Euro årligt og i 2001 blev der som en engangsbevilling afsat 16 mio. Euro. Pengen går til at istandsætte bygninger og sikre en acceptabel husleje for brugerne. Man satser på at sikre en husleje på mellem 28 til 46 Euro per m2/årligt.

Mål

Der er målet at skabe mellem 1400 og 2000 arbejds- og bosteder. Antallet afhænger af udviklingen i ejendomspriserne og om der står ledige ejendomme/lokaler til rådighed. Et andet mål er derfor at der i planlægningen indarbejdes boliger og arbejdssteder for de ”kreative”.

Midler

For at nå målet om de mange arbejds- og bosteder er det afgørende at fungere som mægler mellem de forskellige aktører og yde praktisk assistance

Afklaring af bygnings muligheder og projektgruppens ønsker: Kontakt til myndigheder, grundejere osv.

Afklaring af økonomi og tekniske aspekter

Afklaring af fremtidigt ejerskab og administration

Planlægning og design.

Tildeling af midler og udbydelse af ombygningen af ejendom.

Keyfigures Broedplaatsen Amsterdam			
Category	M²	Number of Spaces	Total subsidy in million €
Squat originated	29.000	370	11.5
Creative group initiated	11.000	190	4.0
BroedplaatsAmsterdam initiated	18.000	275	7.0
Owner initiated	7.000	115	2.5
Overhead/management			2.5
Total	65.000	950	32.5

PROJEKTKONKURRENCER

TV - Lloyds Hotel med værelse indrettet af Studio van Lieshout
TH TunFun før og efter indretningen

Projektkonkurrencer

En måde at uddelegere arbejdet, med at skabe en mere spontan og levende by, er en projektkonkurrence, som det var tilfældet med NDSM. Det er ikke en formaliseret metode hos Amsterdams myndigheder, men der er dog mange eksempler på, at denne metode er blevet brugt og med gode resultater.

Målet med en konkurrence, for udviklingen af et hotspot på NDSM området, var at tiltrække de bedste og mest fantasifulde kulturelle entreprenører i byen. Kravet til disse var, ikke kun at de skulle have det bedste koncept, men også at de skulle bevise at de var i stand til at realisere de gode ideer. Derfor var der i konkurrencen (ligesom i en række andre lignende konkurrencer) et krav om en forretningsplan og gode organisatoriske evner. Ironisk nok har en del af disse kulturelle entreprenører deres rødder i den dynamiske besætterbevægelse i Amsterdam. Men efter at have gjort sig erfaringer med forskellige "selvorganiserede" kulturhuse, har mange uformelle kulturelle entreprenører, netop af den grund, gode evner både økonomisk og organisatorisk.

Konkurrenceformen er derfor i stand til, at tiltrække en type iværksættere med mere krøllede ideer end man ellers er vant til. Det er et godt eksempel på en mere proaktiv måde at agere i byen på.

Til konkurrencen om NDSM, der blev afholdt i 1999, var der 100 der indhentede informationsmateriale om konkurrencen og der indkom 30 ansøgninger. Det var ud af disse 30, at Kintische Noord blev valgt.

To andre eksempler på en succesfuld afholdelse af projektkonkurrencer er Lloyds Hotel, der ligger i nærheden af det Borneo bydelen, og Tunfun, der ligger i Amsterdams centrum med et underjordisk legeparadis for børn.

I begge tilfælde er der i dag tale om aktiviteter, der både er økonomisk bæredygtige og bidrager positivt til lokalområdet. Der er også tale om at man har tiltrukket en ny form for iværksættere, der måske ikke har erfaring med at drive et hotel eller en underjordisk legeplads, men som har haft erfaringer indenfor andre felter, der kunne overføres til et nyt og hidtil ikke prøvet koncept. Gruppen af initiativtagere til Lloyds Hotel har baggrunde som kulturelle entreprenører og konceptet indebærer også, at man ville skabe Amsterdams kulturelle ambassade, hvor bl.a. alle værelserne var indrettet af hollandske kunstnere/designere. Initiativtageren til TunFun har en computer- og internetbaggrund, men kunne se at der var et stort lokalt behov for nogle legemuligheder. Noget som i dag har vist sig, og som turister i Amsterdam også sætter stor pris på.

Nogen gennemgående principper for konkurrencerne:

1. Rammerne for konkurrencerne skal være afklaret politisk, så projektmagerne ikke går videre med andre ting. Processen for TunFun tog samlet 6 måneder: 3 måneder til at udvælge det foretrukne projekt og 3 måneder til at forhandle en kontrakt på plads med de kommunale ejere af grunden.
2. Rammerne skal formuleres klart og enkelt – I TunFuns tilfælde var det f.eks. at næste alt kunne lade sig gøre, bare ikke det medførte støj om aftenen.
3. Finde en fornuftig balance mellem kravet om midlertidighed og muligheden for at få en evt. investering forrentet. Der var tale om 5 år i TunFuns tilfælde, hvilket var lige på grænsen og lejemålet er nu blevet forlænget.

